

61875

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YATILI VE AİLESİNİN YANINDA OKUYAN 16 YAŞ GRUBUNDAKİ
KIZ ERGENLERİN ÖZSAYGI - UYUM DÜZEYİ
YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YETER KAYA (MENGEŞ)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İstanbul - 1997

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

YATILI VE AİLESİNİN YANINDA OKUYAN 16 YAŞ GRUBUNDAKİ
KIZ ERGENLERİN ÖZSAYGI - UYUM DÜZEYİ
YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

61875

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)
YETER KAYA (MENGEŞ)
DANIŞMAN : Doç.Dr.EZEL TARKUN

İSTANBUL - 1997

ÖNSÖZ

Lise yıllarımın yatılı kız lisesinde geçmesi yatılı ve ailesi yanında okuyan ergenler arasında farklılıklar olabileceğini düşünmemi sağlayıp bu konuda bir araştırma yapmak istememe neden olmuştur. Araştırma sonunda elde edilen bulguların sonucunda, ergenlerin daha iyi bir eğitim kurumunda yetişmelerini sağlayıcı önlemlerin alınmasına yönelik çalışmaların yapılması ümit edilmektedir.

Bu araştırmada zaman zaman desteğini aldığım Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı Hocam Sayın Prof.Dr. Muhsin Hesapçıoğlu'na bilgi, tecrübe ve manevi desteğiyle bana yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç.Dr.Ezel Tarkun'a, verilerin bilgisayarda kodlanması ve istatistiksel çözümlemeleri aşamasında destek olan Sayın Öğretim Görevlisi Dr. Levent Deniz'e, uygulama aşamasında bana kolaylık gösteren tüm okul yöneticilerine, öğretmenlerine ve araştırmanın gerçekleşmesinde önemi büyük olan değerli öğrencilere, araştırmanın yazımında yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşım Araştırma Görevlisi Sayın Mustafa Otrar'a, araştırma boyunca maddi ve manevi desteğiyle ve sabrıyla bana cesaret veren ve destekleyen eşim Dr. Özgün Mengeş'e ve beni bu günlere getiren anne ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Yeter KAYA (MENGEŞ)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLOLAR	IV
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
Problem	1
Bedensel Gelişim ve Sorunları	3
Cinsel Gelişim ve Sorunları	4
Kişilik Gelişimi ve Sorunları	5
Duygusal Gelişim ve Sorunları	7
Toplumsal Gelişim ve Sorunları	7
Amaç	17
Önem	18
Sayılılar	19
Sınırlılıklar	19
Tanımlar	19
BÖLÜM II	
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	21
Özsaygı Düzeyine İlişkin Yapılan Araştırmalar	21
Uyum Düzeyine İlişkin Yapılan Araştırmalar	24
BÖLÜM III	
YÖNTEM	27
Araştırma Modeli	27
Evren ve Örneklem	27
Veriler ve Toplanması	29
Piers Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği	29
Puanlama ve Yorumlaması	30
Güvenirliliği	30
Geçerliliği	30
Normları	30
Hacettepe Kişilik Envanteri	30
Alt Ölçeklerin Tanımları	31
Cevaplandırma ve Puanlama	33
Güvenirliliği	34
Geçerliliği	34
Normları	34
Kişisel Bilgi Formu	35
Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	35
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM	37
Grubun Genel Yapısına İlişkin Frekans ve Yüzdelere	37
Özsaygı Düzeyine İlişkin Bulgular	39
Uyum Düzeyine İlişkin Bulgular	45
Kişisel Uyuma İlişkin Bulgular	46
Sosyal Uyuma İlişkin Bulgular	50
Genel Uyuma İlişkin Bulgular	59

BÖLÜM V	
ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
Özet	67
Sonuç	69
Öneriler	70
KAYNAKLAR.....	71
EKLER	
EK I Piers Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği.....	78
EK II Hacettepe Kişilik Enventeri.....	81
EK III Kişisel Bilgi Formu.....	88



TABLOLAR

	<u>sayfa</u>
TABLO 1 Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı	29
TABLO 2. Kardeş Sayısına Göre Frekans ve Yüzdelere (Yatılı-Gündüzlü Okullarda)	37
TABLO 3. Sosyoekonomik Düzeye Göre Frekans ve Yüzdelere	38
TABLO 4.1. Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Frekans ve Yüzdelere	38
TABLO 4.2. Sosyal Faaliyet Türlerine Göre Frekans ve Yüzdelere	39
TABLO 5.A Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Özsaygı İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları	40
TABLO 5.B Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Özsaygı Frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu	41
TABLO 6.A Yatılı Gündüzlü Olma-Sosyal Faaliyete Katılma ve Sosyoekonomik Duruma Göre Özsaygı Üç Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları	42
TABLO 6.B.1 Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Özsaygı frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu	43
TABLO 6.B.2 Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Özsaygı frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu	44
TABLO 7.A Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Kişisel Uyum İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları	46
TABLO 7.B Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Kişisel Uyum Frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu	47
TABLO 8.A Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Göre Kişisel Uyum Üç Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları	48
TABLO 8.B.1 Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Göre Kişisel Uyum Frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu	49
TABLO 8.B.2 Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Göre Kişisel Uyum Frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu	50
TABLO 9.A Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Sosyal Uyum İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları	51
TABLO 9.B. Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Sosyal Uyum Frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu	52
TABLO 10.A Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum Ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum Üç Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları	54
TABLO 10.B.1 Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum Ve Sosyal Faaliyete	55
TABLO 10.B.2 Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum Ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum Frekans Ve Aritmetik Ortalama, Tukey Kramer Testi Sonuçları	56

TABLO 11.A Yatılı-Gündüzlu Olma ve Kardeş Sayısına Göre Genel Uyum İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları	60
TABLO 11.B Yatılı-Gündüzlu Olma ve Kardeş Sayısına Göre Genel Uyum Frekans ve Ortalama Dağılım Tablosu	61
TABLO 12.A Yatılı-Gündüzlu Olma, Sosyoekonomik Durum, Sosyal Faaliyete Göre Genel Uyum Varyans Analizi Sonuçları	62
TABLO 12.B.1 Yatılı-Gündüzlu Olma, Sosyoekonomik Durum Ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Genel Uyum Frekans Ve Aritmetik Ortalama, Tukey Kramer Testi Sonuçları	63
TABLO 12.B.2 Yatılı-Gündüzlu Olma, Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Genel Uyum Frekans ve Aritmetik Ortalama, Tukey Kramer Testi Sonuçları	64



BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Bir toplumu oluşturan, o toplumu yükselten ve geliştiren, o toplumun bireyleridir. Toplumun bireylerinin psikolojik yönden sağlıklı olabilmeleri onların iyi yetişmelerine bağlıdır ve bu da sağlıklı bir kişilik gelişimi ile sağlanır. Uygun kalıtsal, çevresel ve toplumsal koşulları bulan kimsede kişilik gelişimi sağlıklı olur(Cüceloğlu, 1991).

İnsanın yaşamında önemli olan dört çağ vardır. Bunlar; çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleridir. Bu dönemler içerisinde ergenlik dönemi, bireyin çocukluk rol ve statüsünden yetişkinliğe geçişi, bağımsız ve kendi kendine yeterli bir birey haline gelmesini içerdiğinden üzerinde durulması gereken dönemdir.

Ergenlik dönemi; çeşitli şekillerde tanımlanabilir:

Ergenlik dönemi; biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir(Yavuzer,1984,s.276).

Ergenlik dönemi, bir yandan kişinin en umutlu ve güçlü dönemleri olurken diğer yandan da çeşitli çalkantıların bunalımların yaşandığı bir dönemdir (Buscaglia, 1987, s.50-51).

Freud'a göre ergenlik, geçici rol kararsızlığı dönemidir. Bir yandan yıkıcılığa kadar varan kararlı bir bağımsızlık, diğer yandan bebeksi bağımlılık gösteren ergen, sürekli olarak ileriye geriye gider gelir(Geçtan, 1981, s.37-38).

Ergenlik; duyguların, düşüncelerin geliştiği ve değiştiği aynı zamanda sorumluluk ve sorunları çok olan bir çağdır(Ayral, 1988).

Ericson'a göre ergen, bu dönemde kim olduğuna, toplumda yerinin ne olduğuna ilişkin duygu geliştirmektedir. Bu evrede ortaya çıkan bunalım, kimlik duygusuna karşılık rol karışıklığı duygusudur(Onur, 1987, s.36).

Platon, çocukların farklı yeteneklere sahip olduklarını, bu nedenle farklılıklarının dikkate alınarak eğitilmeleri gerektiğini savunmuş ve ergenliği "ruhsal sarhoşluk"olarak tanımlamıştır(Corsini, 1987).

Jung ergenliği bedensel değişimlere ruhsal devinimlerin eşlik etmesi olarak açıklar ve gencin çocukluk dönemlerinin sona ermesi ve gerçek yaşam beklentileri ile başetme çabasına giriştiğini savunur(Geçtan, 1981, s.172).

Ergenlik; cinsel, bedensel, ruhsal, kişisel, toplumsal sorunları ile bilinen bireyin her yönden geliştiği, çocukluk döneminden çıkarak yeni bir döneme geçtiği bir ağdır.

Sullivan, ergenliği  bölümde incelemiştir(Geçtan, 1981, s.254):

Ergenlik ncesi - Yetişkin cinselliğinin belirtilerinin ve karşı cinsten kişilere ilgi duymanın ortaya çıkışına dek sürer.

Birinci ergenlik - İlk cinsel ilişki deneyimlerinin ortaya çıkışına dek sürer.

İkinci ergenlik - Diğer insanlarla sevgi ilişkisinin başlatılmasına dek sürer.

Ayrıca ergenlik dönemi; ilk ve son dönem olarak iki dönemde incelenebilir. Ergenliğin ilk dönemi; cinsel olgunluğun başlangıç yaşı olan 13-14 yaşlarında başlamakta ve 17 yaşında yani lise son sınıfta bitmektedir. Ergenliğin son dönemi; 17 yaşından sonra başlayıp 21 yaşına kadar süren bir geçiş dönemidir(Onur, 1987).

Ergenliğin ilk dönemi; kızlar için 13-16 yaşlar arasında, erkekler için 13-17 yaşları kapsamaktadır(Varış, 1968, s.32).

Ülkemizde ergenlik dönemi; kız çocuklarında ortalama olarak 10-12, erkek çocuklarında ise ortalama olarak 12-14 yaşlarında başlamaktadır(Ekşi, 1982).

Onur (1987, s.128-129)'a göre ergenliğin ilk döneminin ayırıcı özellikleri aşağıda sunulmuştur:

- Genç ergenin statüsü belli değildir.
- Ergenliğin ilk dönemi, bir değişme dönemidir.
- Duyguların arttığı dönemdir.
- Genç ergen dengesizdir.
- Genç ergenlerin bir çok problemleri vardır.

Onur (1987, s.135-136)'a göre ergenliğin son döneminin ayırıcı özellikleri ise;

- Dengeliliğin artması.
- Yetişkinlerin müdahalelerinde azalma.
- Duygusal sakinliğin artması.
- Gerçekçiliğin artması.
- Olgunluk sembollerine karşı ilgidir.

Ergenlik dönemine giren birey bedensel, cinsel, kişisel, duygusal ve toplumsal yönden bir gelişim sergilemektedir(Onur, 1987). Ergen, bu gelişim süreçlerinden geçerken birtakım sorunları da yaşamaktadır. Bu nedenle gelişim süreçleri ile sorunları birlikte ele alınmıştır.

Bedensel Gelişim ve Sorunları

Ergenlikte kızlarda ve erkeklerde birtakım değişiklikler olmaktadır. Bunlar; fiziksel büyüme hızındaki artış, birincil cinsiyet özelliklerinin kazanılması, ikincil cinsiyet özelliklerinin kazanılması, vücut ve yüz organlarının değişmesidir(Onur, 1987).

Birincil cinsiyet özelliklerinden; cinsel organların büyüüp gelişmesi anlatılmak istenmektedir. İkincil cinsiyet özellikleri ise göğüslerin büyümesi, ses tonunun ve deri dokusunun değişmesi, cinsel bölgelerde, koltuk altlarında ve yüzde kıllanmanın olması anlatılmak istenmektedir(Yavuzer, 1987).

Erkek ve kız ergenlerde bedensel gelişimle ilgili iki tür kaygı vardır. Bunlar; bedenin bazı özelliklerinin normal olup olmadığı, cinsel bakımdan yeterli gelişmeye ulaşip ulaşmadıklarıdır(Onur, 1987).

Bedensel ölçülerin değişmesi bu dönemde boy uzaması ve ağırlık artması olarak gözlenir. Boy uzaması erinliğin ilk yıllarında fazladır. Kızlarda ergenlik döneminde gelişimin yavaşladığı görülür. Erinliğin ilk yıllarında kızlarda yıllık boy artışı 6-7 cm olmaktadır. Kızlarda boy artışı ay halinden sonra azalmaktadır. Cinsel olgunluğa eriştikten sonra kızlarda 15 yaşına kadar 2.5 cm, 18 yaşına kadar da 2-2.5 cm daha uzamaktadır(Onur, 1987).

Erkeklerde ise testisler 14 yaşındaki bir çocukta, yetişkinlikteki büyüklüklerinin % 10'u kadardır. Erkek üreme organları gereken olgunluğa eriştikten sonra gece boşalmaları başlar(Yavuzer, 1987).

Testisler ve penis büyümeye başladıktan bir yıl sonra cinsiyet organları çevresinde kıllanma görülür. Koltukaltı ve yüz kıllanması cinsiyet organları kılılandıktan sonra başlar. Kol, bacak, omuz ve göğüste kıllanma bölgeleridir. Deri de giderek kalın ve kaba bir görünüm alır. Kıllanmalarla birlikte ses değişiklikleri de başlar, ses kalın, güçlü ve düzgün bir hal alır(Onur, 1987).

Kızlarda ay hali, erkeklerde gece boşalmaları sıkıntı, huzursuzluk ve korkuya sebep olabilir. Büyük burun, uzun kol ve bacaklar kız ve erkekleri her aynaya baktıklarında çöküntüye sürükler. Göğüslerin geç gelişmesi kızlarda, sakal ve bıyıkların seyrekliği erkeklerde üzüntü yaratabilir(Onur, 1987).

Kız ve erkek ergenlerde bedensel gelişmenin davranış ve tutumlarda bir çok etkileri vardır. Bu etkiler; yalnızlık isteği, çalışma isteksizliği, can sıkıntısı, huzursuzluk, toplumsal zıtlık, otoriteye karşı direniş, karşı cinse yönelmiş zıtlık, duygululuğun artması, kendine güvensizlik, cinsiyetle fazla uğraşma, aşırı çekingenlik ve gündüz rüyalarıdır(Onur, 1987, s.120-123).

Cinsel Gelişim ve Sorunları

Erkek çocuklarda ergenliğin ilk belirtisi olarak testisler büyümeye, scrotum derisi pigmente olmaya başlar. 8-12 ay sonra penis uzar, çapı büyür ve pubis kıllanmaya başlar. 1-2 yıl sonra aksiller, yüz ve vücutta kıllanma, ses kalınlaşması görülür(Varış, 1986).

Biyolojik ve kültürel faktörlere bağlı olarak ilk ejakülasyon, penis büyümesinin hızlanmasından bir yıl sonra ortalama 13-16 yaşlarında olur. Olgun spermatazoalar, ortalama 14-16 yaşlarında, maksimum yetenek 20 yaşlarında kazanılır(Papalika, 1981).

Kız ergenlerde ergenliğin ortalarında menarş başlar. Memeler büyümeye, pubis ve aksiller kıllanmaya başlar(Neyzi, 1989).

Ergenlerin cinsel gelişimle ilgili problemleri olmaktadır(Onur, 1987). Bu problemler:

- Cinsel organlarla ilgili kaygılar.
- Aynı cinse ilgi.
- Karşı cinse gösterilen ilgisizlik.
- Bazı cinsel anormallikler.
- Kız ve erkeklerde görülen kendi kendini tatmin.
- Zührevi hastalıklar.

Bazı erkek ergenlerin en büyük sıkıntısı, cinsel organların büyüklüğü ile ilgilidir. Kız ergenlerde ise ilk ay halinin yaşanması büyük sıkıntılara sebep olur. İlk ay hallerinde baş ağrıları, sırt ağrıları, kusmalar, karın ağrıları, deri döküntüleri, bacak ve bileklerde şişmeler görülebilir(Onur, 1987).

Ergenler, bu dönemde kendi kendini tatminden sonra suçluluk hissi duyar. Cinsel içgüdülerinin baskısı altında bunalır. Zührevi hastalıkların bulaşma yollarını bilmek isterler(Kulaksızoğlu, 1990).

Ergen, cinsel kimliğe ait bilgileri yakın çevresindeki yetişkin kişileri model alarak öğrenir. Cinsel özdeşim, dönemin önemli sorunlarından biri olarak kabul edilebilir(Koptagel, 1984, s.357-358).

Ergen, çevresinde daima onun gibi olmak istediği kişileri arar. Böylece özdeşleşme yaparak kişiliğine biçim verirken yetiştiği çevrenin ekonomik ve sosyokültürel koşullarının etkisi altında sorumluluk ve özerklik arasında denge kurmak ister(Yavuzer,1987, s.294).

Zamanla karşı cinse olan düşmanca duyguların yerini ilgi alır. Ergenlik dönemi sonunda toplumsal davranışlarda olgunlaşma ve grupta genişleme görülür (Köknel,1979,s.12).

Ergenlik döneminde kız çocuk kızlık kimliğini, erkek çocuk da erkek kimliğini çoktan benimsemiştir, ama aşılabacak son bir aşama kalmıştır. O da cinsel içsalgı bezlerinin hızlı uyanışıyla ortaya çıkan yeni duruma uyum sağlamaktır. Bedende başlayan değişiklikler ve ortaya çıkan yeni duygu ve dürtüler ergeni çoğu kez ansızın yakalar, bu durumda ergen ya şaşırır ya da utanır(Yörükoğlu, 1988).

Kişilik Gelişimi ve Sorunları

Kişilik, bireyin kendine özgü olan ve başkalarından ayıran uyum, yaşam biçimini oluşturan bilinçli ya da bilinçdışı biliş, duygulanım ve davranış örüntülerinin tümüdür(Köknel, 1985).

Kişilik, bir insanı başkalarından ayıran özelliklerinin tümünü, çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranış biçimini belirtir. Her insan, belli tutumlar takınır, belli duygusal tepkiler gösterir ve kendine özgü davranış sergiler(Yörükoğlu, 1986).

Bireyin diğer kişilerin yanında gösterdiği özel ve ayırıcı davranışlarını kişilik içermektedir. Bireyin sıklıkla yaptığı en tipik davranışı kendisine ait olduğundan özeldir. Bu davranışlar, bireyi başkalarından ayırdığı için ise ayırdedici olmaktadır (Morgan, 1986).

Ergenin kişiliğinin oluşumunda bir takım iç ve dış etkiler rol oynamaktadır. İç etkiler; özerklik anlayışı, başkalarının eleştirilerine aşırı duyarlılık, bedensel değişimin yarattığı kaygı ve estetik korkusu, menstürasyonun psikolojik önemi, kişinin özünü sevmesi, geç olgunlaşma sonucu oluşan kişilik bozukluklarıdır. Dış etkileri; eksik olan ana-baba otoritesi sonucu bozuk ebeveyn-çocuk ilişkisi, kuşak çatışması, geç kazanılan ekonomik bağımsızlık nedeniyle aileye bağımlılıktır(Onur, 1987, s.159-164).

Freud'un yapısal kuramına göre; insan kişiliğinin üç temel birimi bulunur ve kişiliği oluşturan bu üç yapı sürekli olarak karşılıklı etkileşim halindedir(Yanbastı, 1990).

Freud'a göre kişilik id, ego, süperego denilen üç yapıdan oluşur. İd; kişiliğin en kaba, en ilkel kalıtımsal dürtü ve arzularını içerir. Kişiliğin bu biriminde düşünce etkili değildir(Yanbastı, 1990).

Ego; idi denetim altında tutmaya çalışan ve kişiliğin en önemli savunma mekanizmalarının işlediği birimdir. Bireyin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresinde nasıl tanındığı konularındaki bilinçli bölümüdür(Köknel, 1979).

Süperego, kişiliğin bilinçli kısmını oluşturur ve çevreyle etkileşim sonucu gelişir(Yanbastı, 1990).

Ergenlik döneminde ergen, ahlaki ve kültürel eleştirilere nazaran, daha çok bedensel eleştirilere duyarlıdır(Onur, 1987).

Ergen, fiziksel görüntüsü iyi olsa da bunun aksini düşünür. Kendi bedensel gelişimini arkadaşlarının bedensel gelişimiyle karşılaştırır, farklı bir durum görürse aşırı bir utanma duygusuna kapılır(Onur, 1987).

Ay halinin zamanından önce olması sosyal kaygı, zamanından geç ay hali görmek de eksiklik ve utanç yaratmaktadır. Bazı genç kızlar ay halinin erkeklerde olmadığını görünce, erkekleri daha şanslı görmekte ve cinsiyetinin değişmesini istemektedir(Onur, 1987).

Geç olgunlaşan ergenlerde görülen tipik özellikler şunlardır: grup yaşamına katılmama, sorumluluk almama, yeteneklerdeki düzensizlik, aşırı heyecanlılık, utangaçlık, dikkatini toparlayamama, çocuk oyunlarına aşırı ilgi, anatomik-genital yetersizliğe bağlı aşağılık duygusu, yalnız kalma isteği, düş kurmalar, erkek veya kadınlara karşı gizli düşmanlıktır(Onur, 1987).

Aile yapısının bozuk ve düzensiz oluşu, çocuğun kişiliğinin gelişiminde oldukça önemlidir. Bu tür ailelerde ya annenin ya da babanın sözü geçmekte, çatışmalar meydana gelmektedir. Baba kaçırıldığı iktidarı eline almaya çalışırken, anne bu duruma karşı çıkmaktadır. Böylece çocuğun isteği olan yetişkin modeli ortadan kalkıp, bozuk ebeveyn-çocuk ilişkisi ortaya çıkıp kişiliği bozuk ergenlerin oluşmasına neden olmaktadır(Onur, 1987).

Bu dönemde, ergenin kişiliğinin gelişiminde kuşak çatışması ve ergenin ekonomik bağımsızlığa çok geç ulaşması da olumsuzluk yaratmaktadır. Bu da ergende saldırganlığa ve güvensizlik duygusuna neden olmaktadır(Onur, 1987).

Duygusal Gelişim ve Sorunları

Ergenlik döneminde genç, duygusal, dengesiz, önseziden yoksun bir bireydir. Dengesiz ve düzensiz bir dönem olan bu dönem beraberinde bir takım sorunları getirmektedir(Yavuzer,1993).

Ergenin duygusal tepkilerini etkileyen birçok faktör vardır. Sağlık durumu, zeka düzeyi, cinsiyet, okul başarısı, sosyal kabul düzeyi bunlar arasındadır. Bunların içinde en önemli faktör sağlık durumudur. Elverişsiz sağlık koşulları, bünyeyi aşırı duygusal kılabilir(Yavuzer,1993).

Duygusal ve sosyal etkileşim açısından başarılı bir çocukluk dönemi geçiren, sağlıklı bir aile ortamında büyüyen, çevresiyle iyi ilişkiler kurabilen birey, ergenlik döneminde karşılaştığı sorunları da kolaylıkla çözebilir.

Ergenlik dönemindeki gençlerde duygusal durumla ilgili ortak özellikler vardır. Bunlar; duygusal durumdaki hızlı değişme, huzursuz ve kararsız olma, aşırı derecede hassas olma, sürekli hayal kurma, toplum kurallarıyla çatışma, duygusal durumun düzensiz olmasıdır(Onur, 1987).

Ergenlerde yaşanan bu değişik duygu durumlarının birkaçının yaşanması normal olup, ergenden kısa bir süre içinde birçok yeni duruma uyum göstermesini beklemek doğru olmamaktadır.

Ergen; ailesi, arkadaşları tarafından kabul görmek, sevilme gereksinimini duyar. Eğer bu istekleri olumlu karşılanırsa mutlu olur. Aksi durumda öfkelenir, endişelenir, kıskanır. Ergenlik döneminde yüksek bir duygusallık görülmektedir. Bu duygusallığın sebepleri ise, ergenin yeni durumlara uyum sağlayabilme çabaları ile çevresel ve toplumsal faktörlerden doğan güvensizlik duygusudur(Yavuzer,1993).

Toplumsal Gelişim ve Sorunları

Ergen, çağına uygun olan duygu, düşünce, tutum, davranış ve eylem içindedir. Bu çağın temel özellikleri; duygusal coşku ve taşkınlık, çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, toplum içinde sivrilme, ilgi çekme, rol sahibi olma çabası sayılabilir(Köknel, 1981).

Ergen, toplumda saygınlık kazanmaya ve statü sahibi olmaya gereksinim duyar. Ergenler için sosyalleşme; insan olarak içinde bulunduğu grup tarafından kabul görme şeklinde tanımlanabilir(Yavuzer,1992).

Ergenin yaşamındaki ilk sosyal ilişkilerin olduğu insanlar ana-baba, yakınındaki kişiler ve oyun grubundaki arkadaşlarıdır. Bu çevrede ergenin ilk sosyal uyumları

gerçekleşirken kendilerine deneyim fırsatı tanınırsa, özgür aile ortamında yeterli sevgi ve güven içerisinde büyürse, ergenlik döneminde başarılı olmaları için gerekli ortam hazır demektir(Yavuzer,1992).

Ergen çevresinde claima kendisi gibi olmak istediği kişileri arar. Bulduğu kişi ile özdeşleşerek kişiliğine biçim verir. Aynı zamanda yetiştiği çevrenin ekonomik ve sosyo-kültürel koşullarının etkisi altında sorumluluk ve özerklik arasında denge kurmak ister(Yavuzer,1992).

Yedi yaşından sonra çocuk, akran grubu içine girmeye başlar, etkileşim ve ilişki kurar, ergenliğe doğru ise arkadaş grubu içindeki ilişkiler onun sosyal davranış ve tavırlarını etkiler, biçimlendirir(Köknel, 1979).

Ergenlik döneminde; oyun arkadaşları, okul arkadaşları, diğer erişkinler, çalışıyorsa iş çevresi, kitle iletişim araçları gibi kaynaklar sosyalleşme sürecine katkıda bulunmaktadır(Özgöroğlu, 1991).

Ergenliğin sonlarında, akranlarının ergen üzerindeki etkisi azalır. Karşı cinse karşı bir ilgi duymaya başlar. Erkeklerde bu ilgi, 16 yaşından sonra başlar. Bu yaştan sonra karşı cinse ilgi duyulup, onlarla arkadaşlığa başlarlar. Bu dönemde, ergen üzerinde ailenin, okulun, arkadaş grubunun etkisi düşüktür(Onur, 1987).

Ergende sosyal gelişimin sağlıklı olabilmesi, ergenin model alacağı kişilerin toplumca onay gören kişiler olmasına bağlıdır. Erkekler için baba, kızlar için anne en yakın modellerdir. Anne ve babanın olmadığı durumlarda çevresindeki kendisine en yakın kişiyi kendine model olarak alır(Geçtan,1986).

Ergenin gelişimsel süreçlerinde özsaygı ve uyum düzeyi etkin rol oynamaktadır.

Özsaygı; kişinin kendi kendini değerlendirmesi sonunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur. Dilimizde özsaygı; benlik saygısı ve kendine saygı duygusu anlamında kullanılmaktadır(Geçtan, 1986).

Ergenin benlik kavramı, onun içinde bulunduğu anı ve gelecekteki tepkilerini etkileyen, kökleri geçmişe dayanan bir bütündür. Benlik kavramı, bireyin çeşitli yaşantıları algılaması sonucu oluşur(Onur, 1987, s.305).

Ergenlik döneminde geliştirilen benlik kavramı düzeyinin düşük olması daha sonraki yıllarda bireyin kendi benliğini kabul etmemesine yol açabilmektedir(Önder, 1982).

Ergenlerin benlik kavramları onların eğitim ve kültür düzeyleri ile de farklılaşmaktadır. Farklı ekonomik ve kültürel düzeyleri içeren toplumlarda, farklı düzeylerden gelen ergenler farklı benlik kavramlarına sahip olacaklardır. Örneğin orta

sosyoekonomik düzeyde yetişen bir ergenin benlik kavramı doğal olarak, ekonomik ve toplumsal yönlerden yoksun kalarak yetişen bir ergenin benlik kavramından çok farklı olacaktır(Onur, 1987, s.306).

Benlik imgesi, bireyin gelişimi süresince, fizyolojik, fiziksel, psikolojik ve toplumsal etmenlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkar(Onur, 1987, s 306).

Özsaygısı yüksek olan kişiler, kendilerini saygıya ve kabul edilmeye değer önemli ve yararlı kişiler olarak algılama eğilimindedirler. Özsaygısı düşük olan bireyler, kendilerini pek önemli olmayan, sevebilir özelliklerden yoksun, kendilerine güvenemeyen kişiler olarak görme eğilimindedirler(Gündüz, 1983).

Rogers (1951) 'a göre; bireyin hoşgörülü bir aile ortamında yetişmesi kendini tanıma, kabul etme açısından çok önemlidir. Birey, kendine güven duymayı öğrenir ve özsaygısını olumlu yönde geliştirilebilir.

Yüksek özsaygıya sahip bireyler; yeni fikirlere açık, kişilerarası ve grup ilişkilerinde başarılı, rahat, aktif, girişken, yaratıcı ve araştırmacı bir görünüm sergilemektedirler(Sullivan, 1953).

Düşük özsaygıya sahip bireyler ise karşısındakilere güvenemeyen, kolay umutsuzluğa kapılan, sosyal ilişkilerde uyum sağlayamayan, çabuk etkilenen, sık sık utanç ve suçluluk duygularına kapılan bir kişilik içindedirler(Geçtan, 1984).

Ergenlik döneminde geliştirilen benlik kavramı düzeyinin düşük olması daha sonraki yıllarda bireyin kendi benliğini kabul etmemesine yol açabilmektedir(Onur, 1987, s.307).

Kendi benlik kavramlarını kabul etme düzeyleri düşük olan kişiler, benlik kavramını kabul etme düzeyi yüksek olan kişilerden daha fazla toplumsal baskılara boyun eğmektedirler(Onur, 1987).

Can (1986)'ın lise öğrencilerinin benlik tasarım düzeylerini etkileyen bazı etmenler konusunda lise 2. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmadan elde edilen bulgularda; aileleri ile ilişkileri iyi olan öğrencilerin benlik tasarımı düzeylerinin, ilişkileri iyi olmayanlara göre oldukça yüksek olduğu saptanmıştır.

Sosyalleşme; genç bir kişinin yetişkin çevresinin normları ve değerlerine uygun davranış biçimlerini kabul edışıdır(Şemin, 1984, s.154).

Sosyalleşme, insan olma sürecidir. Bu süreç, birey ve çevresi arasındaki iletişim ve etkileşimin sonucudur. Yaşam boyu sürer ve bireye yeni yaşantılar kazandırır(Köknel,1985).

Sosyalleşme, insanın içinde bulunduğu topluma uyması, birlikte yaşadığı insanlarla geçinmeyi öğrenmesi demektir. Bu da onun içinde bulunduğu toplumun kültür değerlerini kazanması ile mümkün olur. Kültür değerlerini insan kalıtsal olarak değil, öğrenme sonucu elde eder. Bu değerler, taklit yolu ile, çevresindeki insanları örnek alarak ve bu insanlarla işbirliği yapmakla elde edilir(Baymur, 1989).

Kişiliğin toplumsal, ahlaksal katmanı olan karakter, sosyalleşme sürecinin ürünüdür. Bireyin, ahlaksal değerleri benimseyerek, benliği üzerinde denetim kuran toplumsal bilince sahip olması, sosyalleşmenin sonucudur(Köknel, 1985, s.69).

Uyum; organizmanın kendi kapasitelerindeki ve çevresindeki değişikliklerle uygun bir şekilde başa çıkabilmesini sağlayan, davranış ve düşünce süreçlerindeki yeniden şekillenmelerdir (Shutherland, 1986, s.10).

Diğer bir tanıma göre uyum; bireyin kendi benliğiyle ve çevresiyle dengeli ve etkili bir iletişim kurabilmesi, geliştirebilmesi ve sürdürebilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Çağlar, 1981, s.13).

Uyum farklı yaklaşımlarla tanımlanmaktadır. Bu tanımlar:

Uyum; davranışların normallik dereceleri, normal dağılım eğrisinin matematik eğrisine göre değerlendirilmektedir (Geçtan, 1981, s.26).

Kliniksel yaklaşımla uyum; bir insanda normal dışı davranışların görülmemesi anlamına gelmektedir (Geçtan, 1981, s.25).

Psikanalistik yaklaşımla uyum; insan kişiliğinin sağlıklı ve uyumlu bir şekilde gelişmesi id, ego, superogo arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve dengeli oluşuyla açıklanmaktadır (Enç, 1984, s.39).

Skinner normal dışı davranışları, uyumlu yetenek ve davranışların yerine uyumsuz ve etkisiz davranışların öğrenilmiş olması ve dolayısıyla karar vermeyi gerektiren çatışma durumlarında bireyin yetersiz kalmasıyla açıklar (Yanbastı, 1990, s.154).

İnsancıl yaklaşımın öncülerinden Maslow, gizil güçlerini gerçekleştirme yönünde davranan bireyin normal ve uyumlu bireyler olduğunu ileri sürmektedir (Yanbastı, 1990, s.222).

Uyumlu ve sağlıklı bireylerde bulunan belli başlı özellikler şunlardır (Kuzgun, 1985, s.9-12).

1. Yaşantılara daha açık olma.
2. Varoluşsal bir biçimde yaşama.
3. Organizmaya daha fazla güvenme.

4. Daha tam olarak fonksiyonda bulunma.

Maslow, uyumlu bireyleri “kendini gerçekleştirmiş kimse” olarak adlandırmakta ve bu bireylerde ortak bulunan özellikler şöyledir (Yanbastı, 1990, s. 223-224; Erkan, 1986, s.146-148):

1. Geçekçidirler.
2. Kendilerini, başkalarını, çevreyi ve doğayı olduğu gibi, kabul edebilirler.
3. Duygularında ve davranışlarında spontan ve doğaldırlar.
4. Yaratıcılıklarını kolayca açığa çıkarabilirler.
5. Demokratik bir karakter yapısına sahiptirler.
6. Az sayıda insanla derin ve anlamlı ilişkiler kurabilirler.
7. Saldırganlıktan uzak, felsefi bir şaka anlayışları vardır.
8. Ben merkezli olmaktan çok problem merkezlidirler.
9. İnsanlarla özdeşim kurabilirler, onlara saygı ve sempati duyarlar.
10. Özel yaşamlarına ve mahremiyete önem verirler.
11. Bağımsız ve otonom davranabilirler.
12. Kültürlenmeye karşı direnç gösterirler.
13. Canlılık ve duygularında dirilik vardır.
14. Amaçlarla araçları uygun bir şekilde ayırabilirler.

Bireylerde sosyalleşmeyi uyum düzeylerini gerekli kılan sebepler; içgüdü, doğuştan belirleyiciler dediğimiz insanların ilk yıllarındaki zorunluluk, öğrenme, açlık, susuzluk, cinsellik, başarı, sevgi, takdir edilme, saygı, güç gibi ihtiyaçların doyurulmasıdır(Freedman, Sears ve Carlsmith, 1989).

Ergenlik döneminde çevre daha genişler. Ergen, aile etkisinden ve çevresinden kurtulmak için çaba harcar. Daha çok yaşlılarıyla birlikte bulunmak ister. Onlardan çok etkilenir. Karşı cinsle arkadaşlık ve ilişki kurup sürdürmek yaşamında önemli yer almaktadır. Toplumsal kurallara, değerlere, yasalara uyma zorunluluğu, ergende aileye, çevreye, okula, topluma karşı tepki oluşturur. toplumsal roller benimsedikçe, sorumluluk yüklendikçe, bu durum kaybolmaktadır(Köknal, 1985).

Sosyalleşmeyi eğitim meydana getirir. Eğitimin gayesi, dengeli bir insanın gelişmesini sağlayacak şartları yaratmaktır. Bu insan, toplumda sorumluluğu üzerinde olan bir birey olacaktır(Şemin, 1977).

Sosyalleşme düzeyi ve uyum yüksek olan bireyler, arkadaşlık arayışı içindedirler. Parti, dans gibi sosyal birliktelikten hoşlanırlar, insanlarla bir arada

bulunmakta zorluk çekmezler, genelde topluluk içinde mutlu ve rahatlırlar(Eysenck, 1993, s.57).

Sosyalleşme ve uyum düzeyi düşük olanlar ise yalnızca özel birkaç arkadaş edinmeyi yeğlerler, okumak gibi tek kişilik etkinliklerden hoşlanırlar, başkaları ile konuşacak konu bulmakta zorlanırlar ve yoğun sosyal ilişkilerden kaçınma eğilimindedirler(Eysenck, 1993,s.57).

Kızıltan (1984) üniversite öğrencilerinin uyum düzeylerini etkileyen etmenler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Öğrencilerin, demografik, ailesel, kişisel, davranışsal, sosyoekonomik ve akademik niteliklerine ilişkin 31 değişkenin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerini etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Araştırma bulgularında üst sosyoekonomik düzeyden gelen öğrencilerin uyum düzeylerinin orta ve düşük düzeyden gelenlerinkinden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Ergenin özsaygısını ve uyum düzeylerini etkileyen birçok değişken bulunmaktadır. Bu değişkenler; sosyoekonomik düzey, zeka, akademik başarı, cinsiyet, kalıtım, içsalgi bezleri, anne-baba tutumları, toplumsal normlar, beslenme şekli, kardeş sayısı, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, yaşamının uzun süresinin geçtiği yerleşim birimi, anne ve babasının eğitim durumu, ergenin devam ettiği okulun türü gibi değişkenlerdir(Onur, 1987; Scarr, 1992; Cüceloğlu, 1991; Ekşi, 1990; Yörükoğlu 1988). Bu değişkenler de aşağıda açıklanmıştır:

Zeka, bireyin kalıtım yoluyla getirdiği, eğitim yoluyla geliştirdiği, uyumlu, düzenli, sağlıklı kişilik yapısı ve davranışlar için gerekli olan işlevdir(Kökncl, 1985).

Akademik başarı, okulda okutulan derslerde geliştirilen ve öğretmenlerce takdir edilen notlarla, test puanlarıyla ya da her ikisiyle belirlenen beceriler veya kazanılan bilgilerin ifadesi olarak tanımlanmaktadır(Carter, 1973, s.3).

Benlik kavramının ve kendi benliğinden hoşnut olmanın temelinde cinsiyet açısından kayda değer farklılık vardır. Bu farklılık, kız ergenlerde aile tarafından kabul edilme, erkeklerde ise toplumsal kabulün değer taşıması şeklinde olmaktadır.(Onur, 1987, s.309).

Kalıtım; bireyin anne ve babasından ya da soyundan gelen özellikleri içerir. Kişilik yapısında ve gelişiminde önemli rol oynar(Kökncl, 1985).

Doğuştan olan ya da sonradan ortaya çıkan gelişim eksikliklerinin bedensel veya ruhsal bozukluk ve sakatlıkların, hastalıkların nedenleri arasında kalıtımın önemli bir yeri vardır(Kökncl, 1985, s.27).

İçsalgı bezleri; gelişimi sağlayan ve kişiliği düzenleyen önemli faktörlerden biridir. Cinsiyet, zeka, mizaç, duygulanım gibi kişiliğin oluşmasında rol oynayan etkenlerin gelişmesinde içsalgı bezlerinin rolü vardır(Cüceloğlu, 1991).

Anne babalar, çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri tutum ve davranışlarıyla hem çocuğun davranışlarını etkilemekte hem de çocuklar için bir özdeşim modeli oluşturmaktadırlar(Fındıkçı, 1989).

Bireyin gelecekteki uyumsuzluğunun olumsuz ve çarpık bir benlik algısı sonucunda oluştuğunu savunan Rogers, olumlu ve güçlü bir benlik kavramı geliştirebilmenin ancak parçalanmamış bir sevgi ortamında yetişmeyle mümkün olabileceğini savunmaktadır(Cüceloğlu, 1993, s.428).

Benlik saygısı, çocuk ilk aylardan itibaren çevresi ve ailesi ile olan etkileşimi sonucu gelişir. Aile tutumlarının, benlik saygısı üzerinde etkilerini araştıran pek çok çalışma vardır(Kuzgun, 1973).

Bu çalışmalardan bazıları aşağıda belirtilmiştir:

Halpin ve arkadaşları (1980) anne-baba tutumları ve denetim odağı kendine saygı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, kendine saygı ile algılanan anne baba davranışlarından ilgi ve şefkat gösterme, tutarlı disiplin ve başarı için ödüllendirme arasında olumlu bir ilişki olduğunu gösterirken, koruyuculuk, fiziksel cezalandırma, başarı için baskı, ayrıcalıklardan yoksunlaştırma ve duygusal cezalandırma davranışları ile olumsuz bir ilişkinin varlığını göstermiştir.

İşmen (1993) ise algılanan duygusal istismar ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda, ergenlerin algıladıkları duygusal istismar düzeyinin azalması ile kendilerini kabul düzeylerinde anlamlı bir artma olduğu saptanmıştır.

Aydın (1991), aile yapısı ve aile içi ilişkilerin ergenlerin kabul düzeyini etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. Elde edilen bulgular, aile ortamında birlik ve beraberlik ilişkilerinin algılanmasının, ergenlerin kendilerini kabullerini olumlu yönde etkilediğini, aile ortamındaki baskı ve disiplinin yüksek olmasının ergenlerin kendini kabullerini olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir.

Bakken ve Romig (1989)'in araştırmasında, ailelerin ergenlerin gelişim sürecinde önemli rolü olduğu ve benlik gelişimini etkilediği görülmektedir.

Diğer bir çalışmaya göre sosyal yönden ailesiyle uyumlu bulunan ergenlerin kişiliklerinin ve benliklerinin farklı olduğu, bu ergenlerin ailelerini ilgili ve destekleyici olarak tanımladıkları gösterilmiştir(Kashani., Rosenberg., Beck., Reid., Battle, 1987).

Aile ile uyum, aile birliği ve bunların arasındaki denge, gelişimi dolayısıyla otonomi ve bağımsızlık yeteneğini desteklemektedir(Bakken ve Romig, 1989).

Çocuğun yetiştiiği ailenin yapısı, genişliği, sosyoekonomik ve kültürel düzeyi, onun ilk sosyal deneyimlerini dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişmesini etkilemektedir(Yavuzer, 1993, s.136).

Çoğunlukla sosyoekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan aile çocuklarının, sosyoekonomik ve kültürel düzeyi daha aşağıda olan ailelerden gelen çocuklara oranla daha başarılı bir sosyal gelişim gösterdikleri savunulur(Yavuzer, 1993, s.136).

Ailede çocuğun tek oluşu da ayrı bir özellik gösterebilir. Tek çocuğun tüm görevlerini ana babası yaparsa çocuk kendi kendine iş yapamaz, bağımsızlıktan yoksun kalır. Başkalarından destek almayı alışkanlık haline getirir. Böyle bir durumda büyüyen çocuk, bunun yarattığı güçlükleri, sıkıntıları toplum içinde kendisi çeker. Sosyalleşme süreci de zor olur(Şağban, 1984).

Ergenlerin doğum sıraları, aile içindeki yerleri, kişiliklerinin oluşumunda bir etmen olarak ele alınabilir. Ancak çocuğun kişiliğini belirleyen birincil ve en önemli etken değildir(Şağban, 1984, s.66).

Thomas; okulun türü, öğrenci öğretmen ilişkilerinin benlik kavramını, sosyalleşme düzeyini, akademik başarıyı etkilediğini belirtmektedir(Carter, 1974, s.546).

Okul ortamı, benlik kavramının oluşumunda aileden sonra ikinci önemli yeri tutmaktadır. Bireyin okul ortamında olumsuzluklar yaşaması onun benlik kavramının olumsuz yönde oluşmasına neden olabilir(Jersild, 1960).

Baymur (1989), okul başarısının benlik tasarımı en azından zeka bölümü kadar etkilediğini ifade etmektedir.

Okulun kültür değerlerini genç kuşaklara aktarma ve onların içinde yaşadıkları kültüre uyum sağlamalarında yardımcı olma gibi işlevleri vardır. Okuldaki eğitim programı, ergenin özelliklerini dikkate alarak hazırlandığı, öğretim programı zenginleştirildiği ve grup çalışmalarına yer verildiği takdirde bu uyum ve çaba olumlu yönde desteklenir(Yavuzer, 1987).

Karma okullara devam eden öğrencilerin özsaygı düzeylerinin, yalnız kız veya yalnız erkek öğrencilere eğitim veren okullara devam edenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır(Foon, 1988).

Yatılı okul; öğrencilerin ailelerinden ayrı olarak öğrenimlerini sürdürdüğu, barınma ve yeme ihtiyaçlarını karşıladığı okul türüdür. Gündüzlü okul ise eğitim

öğretim işini gerçekleştirirken öğrencilerin barınma, yeme ihtiyaçlarını karşılamayan okul türüdür.

Ailelerine özlem duyan yatılı öğrencilerde, baş ağrısı, üşüme, kendini hasta hissetme gibi rahatsızlıklar görülmektedir(Baier., Welch, 1992).

Yatılı ve gündüzlü öğrenciler arasında yapılan birçok araştırmada yatılı okuyan öğrencilerde psikolojik bozukluklar, intihar düşüncesi veya girişimlerinin bulunduğu depresyon belirtileri, gencin ailesi ile ilgili çatışmalarının azaldığı, kişilikleri ile ilgili bazı sakıncalar olduğu ve bazı öğrencilerin travmatik deneyim yaşadıkları bildirilmiştir (Dai,1967; Fisher., Hood, 1988; Mason., Beals., Dich., Duclos, 1989; Moura, 1967).

Yatılı okuyan öğrencilerin, ergenlik döneminin getirdiği sorunlarla başetmeye çalışırken, öğretimin yatılı olarak sürdürülmesi, katı disiplin kuralları ile yönetilmeleri, toplumdan, ailelerinden ve karşıt cins arkadaşlarından soyutlanmaları, okullarda sağlıklı yaşam koşullarının (beslenme, uyuma, dinlenme, eğlenme, hijyen vb.) oluşturulmaması gibi nedenlerle psikososyal, kültürel ve kişilik gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiği belirtilmektedir(Atalay, 1990).

Birey ilk etkileri annesinden almaktadır. Anne babanın sevgileri, öğrenim dereceleri, eğitim görüşleri, anlaşıp anlaşmadıkları, giyimleri, davranım ve her türlü hareketleri bireyin kişiliğine tesir eder. Yine okul çevresinin, disiplinin. ders programının, konuların, metotların, sınıf ve okul arkadaşlarının, okuldaki imkan ve imkansızlıkların ergenlerin kişiliğine etki yapması mümkündür(Saral, 1990).

Yatılı okullarda okuyan ergenlerin küçük yaşta ailelerinden uzak kalmaları, onların diğer ergenler gibi aile ortamında kalmamaları, aile ile etkileşimlerinin az olması sorununu ortaya çıkarmaktadır. Okudukları okulun kuralları, imkan ve imkansızlıkları da onların kişiliklerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle bireyler küçük yaşta ailelerinden kopup yatılı okula okumaya gelmişlerse anne babaların sevgilerinden yoksun kalma söz konusu olacaktır.

Yatılı okullarda gece nöbetçi öğretmenler, zaman çizelgesine göre ders, uygulama, etüt, yatma, kalkma, giyim, temizlik, dinlenme, ısınma gibi işlerin düzenini sağlar ve yönetir(Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Madde 83).

Ergenlerin yatılı okullarda toplu olarak ders çalışması söz konusudur. Bu ergenlerin birlikte düzenli olarak ders çalışmaları, kendilerine her konuda yardımcı olacak bir öğretmenin olması, televizyon seyretme saatlerinin kısıtlı olması, akademik başarılarını artırıcı bir etki olarak düşünülebilir(Baltaş,1993).

Ergenin uyum göstermesinde; ailenin, arkadaş grubunun, okulun ve çevrenin büyük etkisi olmaktadır(Onur,1987).

Ergenlik döneminde arkadaşlığın, başka insanlarla ilişki kurmanın, özellikle de karşı cinsle birlikte oluşan grup arkadaşlığının gencin yaşamında önemi büyüktür(Özgöroğlu, 1991; Yavuzer, 1992).

Yatılı okulda okuyan ergenlerin etkileşimde bulunduğu bireyler, arkadaşları ve öğretmenleri olmaktadır. Uyum sürecinde bu okullarda okuyan ergenlerin aile ve çevre faktörü çok az yer almaktadır.

Karşı cins ile iletişim kurmakta zorluk çekmek, ergenlik döneminde en sık görülen problemdir. Ergenler, büyüdülerini ispat etmek için karşı cins ile deneyimini yaşamak isterler. Kız-erkek arkadaşlığının bu dönemde problem olmasının nedenleri; toplumun kültürel yapısı, ergenlerin istekleriyle sosyal kuralların çatışması, kişisel sorunlar olarak bilinmektedir(Yavuzer, 1987).

Ayrıca aktif sosyal etkinliklerde bulunmak bireyde ruhsal ve fizyolojik iyilik durumu yaratırken, onun, toplumsal ilişkilerinin gelişmesine ve sağlıklı olmasına, kişilik gelişmesine yardım eder; kendine saygı ve güveni artırır; kendini daha gerçekçi algılamasını ve değerlendirmesini sağlar(Doğan, 1994).

Genellikle liselerde gençlerin fiziksel, kültürel ve sosyal gelişimlerini desteklemek, ilgi duydukları alanda beceri kazandırmak ve özgür zamanlarını yaratıcı uğraşlarla değerlendirmelerini sağlamak amacıyla çeşitli sosyal aktiviteler düzenlenmektedirler.

Batı toplumlarında ergenlerin temel ilgiler içinde spor, müzik, okuma ve çeşitli hobiler yer almaktadır(Bühler., Spiegel., Thomas, 1987).

Yapılan bir başka araştırmada okul içindeki aktivitelere katılan öğrencilerin benlik saygısı diğer öğrencilerden yüksek bulunmuştur(Çetin., Sürmeli., Burkovik, 1990).

Toplumumuzda anne ve babaların kız ve erkek çocuğa karşı tutumları farklı olmaktadır(Köknel, 1979).

Kız ergenlerin daha çok bağımlı, pasif, edilgin, zayıf, kendine yeterli olmayan, çaresiz bir kimliğe bürünmeleri onaylanırken; erkeklerin bağımsız, aktif, özerk, güçlü, başkasına gereksinimi olmayan bir kimlik geliştirmeleri toplumda desteklenmektedir(Navaro, 1993).

Kağıtçıbaşı (1993, s.51-42)'na göre kız çocuklar küçük yaştan itibaren kendilerinin değersiz olduğunu öğrenip, düşük düzeyde bir benlik kavramı

geliştirebilmektedirler. Erkeklerden farklı bir uyum sürecinden geçen kızların daha tutucu, bağımlı, güvensiz bir kişilik yapısına sahip oldukları belirtilmiştir.

Ergenlik dönemi ana babaların zor olan yaşlarına isabet eder. Bu sırada 40-50'lerini yaşamakta olan çoğu ana babanın kendilerinin de uymak zorunda kaldığı önemli yaşam sorunları vardır. Ergenler ve ana babaları arasındaki bazı ortak rahatsızlık ve anlaşmazlık kaynakları arasında ana babanın denetim ve disiplin tekniklerinin türü ve sınırları, cinsellikle ilgili değerler, arkadaş ve sosyal etkinliklerin seçimi, para ile ilgili konular, eleştiri ve söylenmeler sayılabilir. Kavgaların çoğu, ergenlerin ana babalarından bağımsızlaşmayı istemelerinden kaynaklanır. Genellikle bu tür kavgalar erkeklerde az görülür; çünkü ana babalar kızlarını erkek çocuklarından daha fazla kısıtlarlar(Onur,1987,s.103).

Toplumda kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha zor şartlarda yaşaması ve kızlara eğitim veren okulların erkek okullarına göre daha fazla olması sebebiyle araştırmaya kız ergenler alınmıştır.

Tek cins eğitim veren okullara devam eden öğrencilerin karma okullara devam eden öğrencilere göre benlik saygıları daha düşüktür(Foon, 1988).

Bu nedenlerden dolayı, yatılı okulda okuyan kız ergenler ile ailesi yanında gündüzlü olarak okuyan kız ergenlerin özsaygı ve uyum düzeyi yönünden karşılaştırılması zorunlu görülmektedir.

Amaç

Araştırmanın amacı; yatılı okulda okuyan 16 yaş grubundaki kız ergenler ile gündüzlü olarak ailesi yanında okuyan 16 yaş grubundaki kız ergenlerin özsaygı, sosyalleşme düzeyi yönünden karşılaştırılmasının yapılmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Ergenlerin kardeş sayısı, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyetlere katılma durumlarının yatılı ve gündüzlü okuyan öğrencilerde dağılımı nedir?
2. Kız ergenlerin yatılı gündüzlü okuma durumları ve kardeş sayısına göre özsaygı düzeyi arasında ve bu iki değişkenin ortak etkisine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Kız ergenlerin yatılı gündüzlü okuma durumlarına ve kardeş sayısına göre uyum (kişisel uyum, sosyal uyum, genel uyum) düzeyleri arasında ve bu iki değişkenin ortak etkisine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Kız ergenlerin yatılı gündüzlü okuma durumları, sosyoekonomik durumlarına ve sosyal faaliyetlere katılma durumlarına göre özsaygı düzeyi arasında ve bu üç değişkenin ortak etkisine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Kız ergenlerin yatılı gündüzlü okuma durumları, sosyoekonomik durumlarına ve sosyal faaliyetlere katılma durumlarına göre uyum (kişisel uyum, sosyal uyum, genel uyum) düzeyleri arasında ve bu üç değişkenin ortak etkisine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

Önem

İnsan yaşamında bunalımları ve zorluklarıyla bilinen ve en önemli olan dönem ergenlik dönemidir. Ergenlik dönemindeki kız ergenlerin özsaygı ve uyum düzeylerinin düşük ya da yüksek olmasına etki eden faktörlerin bilinmesi; aileye, eğitimcilere ve diğer ilgililere önemli bilgiler sağlayabilir.

Araştırmadan elde edilecek sonuçlar doğrultusunda, aileler, eğitimciler ve toplum; çeşitli konferanslar, eğitim seminerleri, kitle iletişim araçları aracılığıyla, bireylerin gelişimlerini, özsaygı ve uyum düzeylerini nelerin etkilediği konusunda bilgilendirilip, daha olumlu davranışları benimsemeleri yolunda bilinçlendirilebilir.

Araştırmanın sonuçları ilgili kurumların konu ile daha yakından ilgilenmesine, özellikle yatılı okulların eğitim programlarının yeniden gözden geçirilmesine yardımcı olabilir. Bu alanda daha fazla ve farklı açılardan bakılarak araştırmalar yapılmasını sağlayabilir.

Özsaygı ve uyum değişkenlerini kullanarak yatılı ve gündüzlü okuyan kız ergenler üzerinde benzer araştırmaların yapılmaması nedeni ile bu konuda yeni ve daha geniş araştırmaların yapılması sağlanabilir.

Daha sonra yapılacak araştırmalara yol göstermek için yatılı ve gündüzlü olarak Türkiye’de ve İstanbul İli’nde bulunan okulların dağılımı aşağıda verilmiştir:

Türkiye’de mesleki, teknik ve düz lise olarak öğrenim veren liselerin sayısı 4374’tür. Bu okulların 1548’i mesleki ve teknik eğitim verirken, 2826’sı klasik, Anadolu, yabancı dille öğretim veren liselerden oluşmaktadır(ÖSYM Yayınları, 1996).

Türkiye’de yatılı olarak öğrenim veren 122 mesleki ve teknik okulu, 139 klasik lise bulunmaktadır. Bu okulların 51’i kız, 213’ü erkek, 5’i karma gruplara öğrenim vermektedir(ÖSYM Sınav Klavuzu, 1997).

İstanbul İli içinde mesleki, teknik ve düz lise olarak öğrenim veren liselerin sayısı 1004'tür. Bu okulların 505'i sadece kızlara, 14'ü erkeklere, 485'i ise kız-erkek karma gruplara eğitim vermektedir(M.E.B İstatistikleri, 1995).

Yatılı olarak 10 erkek okulu, 17 kız okulu bulunmaktadır. Yine bu liselerin kızlara eğitim verip yatılı olanların 11'i M.E.B'na bağlı, 6'sı Sağlık Bakanlığı'na, 8'i diğer kurumlara bağlı bulunmaktadır(M.E.B İstatistikleri, 1995).

İstanbul İli sınırlarında bulunan kız liselerinin 459'u düz lise konumundayken diğerleri meslek lisesi konumundadır(M.E.B İstatistikleri, 1995).

Sayıtlılar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlılardan hareket edilmiştir:

1. Örneklem evreni temsil etmektedir.
2. Araştırmada kullanılan ölçme araçları ölçtükleri özellikler yönünden geçerli ve güvenilirlerdir.
3. Araştırmaya katılan ergenler, kendilerine uygulanan Hacettepe Kişilik Envanteri ve Piers Harris Çocuklar İçin Öz-kavramı Ölçeği'ni içtenlikle ve yansız olarak cevaplamışlardır.

Sınırlılıklar

Araştırma sonucunda elde edilecek bulgulara ilişkin genellemeler aşağıdaki sınırlılıklar dahilinde geçerlidir:

1. Araştırma lise son sınıfta okuyan kız ergenlerin üniversite sınavlarına hazırlanmaları sebebi ile lise ikinci sınıf 16 yaş grubu okuyan ergenler ile sınırlıdır.
2. Toplumda erkek ergenlere oranla kız ergenlerin sorunları ile başa çıkması daha güç olması sebebiyle araştırma, kız ergenler ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma bulguları, ulaşım güçlüğü, zamanın sınırlı olması, ekonomik faktörler göz önüne alınarak Anadolu yakasındaki gündüzlü ve yatılı öğrencileri olan liselerden random olarak seçilen Kandilli Kız Lisesi, Üsküdar Kız Lisesi, Kadıköy Kız Lisesi ile sınırlıdır.

Tanımlar

Özsaygı: Bireyin kendisi ve çevresini değerlendirip bu değerlendirmeyi onaylamasıdır(Geçtan, 1986).

Sosyalleşme: Kişinin yaşamını sürdürdüğü toplumun normlarına ve davranış kalıplarına uygun davranmayı kabul edışıdır(Yavuzer, 1993).

Uyum: Bireyin hem kendisi hem de çevresi ile iyi ilişkiler kurabilmesi ve bu ilişkileri sürdürebilme derecesidir(Özgüven, 1992, s.8)

H.K.E. : Hacettepe Kişilik Envanteri.

M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı.



BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Özsaygı Düzeyine İlişkin Yapılan Araştırmalar

Baymur ve arkadaşları (1978) Türkiye üniversitelerinde okuyan üstün nitelikli, başarılı bir grubu oluşturan Tübitak kursiyerlerinin başarı durumları ve kişisel durumlarına ilişkin sorun ve görüşlerini saptamak, üniversite düzeyindeki burs programlarını değerlendirmek üzere bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada karne notlarından ve Benlik Saygısı Ölçeğinden yararlanılmıştır. Sonuçta : kursiyerlerin benlik tasarımlarıyla akademik başarıları ve yetenekleri arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Can (1986) * ' ın lise öğrencilerinin benlik tasarım düzeylerini etkileyen bazı etmenler konusunda lise 2.sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında Piers Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; aileleriyle ilişkileri iyi olan öğrencilerin benlik tasarımı düzeylerinin, iyi olmayanlara göre oldukça yüksek olduğu saptanmıştır.

Yavuzer (1991) , ilk okul 4. Sınıf öğrencilerinde benlik kavramının akademik başarıya etkisini incelemiştir Piers Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeğini ve karne notlarını kullanmıştır. Sonuç olarak akademik başarıyı benlik kavramının etkilediğini saptamıştır.

Halpin ve arkadaşları (1980) , algılanan anne baba tutumları ile denetim odağı ve kendine saygı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma 12-18 yaş arasındaki 200 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Kendine saygıyı değerlendirmek için Coopersmith Özgüven Envanteri , algılanan anne baba tutumlarını saptamak içinde Algılanan Anne-Baba Davranışları Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kendine saygı ile algılanan anne baba davranışlarından ilgi ve şefkat gösterme, ilkeli disiplin ve başarı için ödüllendirme arasında olumlu bir ilişki; koruyuculuk, fiziksel cezalandırma , başarı için baskı ile olumsuz bir ilişki saptanmıştır.

Kuzgun(1973), anne baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin kendini gerçekleştirme düzeylerine etkisini araştırmıştır. Öğrencilere Kişisel Yönelim Envanteri ve Ana-Baba Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Sonuçta demokratik tutumun kendini gerçekleştirme düzeyini olumlu yönde etkilediği, sıkı bir disiplinle karakterize edilen otoriter tutumun kendini gerçekleştirmeyi engellediği bulunmuştur.

Bross (1979), benlik kavramı, yaratıcı düşünme yeteneği ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada bir liseden random yöntemi ile seçilen 75 öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Coopersmith Özgüven Envanteri ve karne notlarından faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda benlik kavramı ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Yavuzer, 1991, s.19).

Kelly ve arkadaşları (1984), yaptıkları araştırmada akademik ve sosyal benliği olumlu düzeyde olan öğrencilerin akademik başarılarının da olumlu düzeyde olduğunu bulmuşlardır (Yavuzer,1991, s. 15).

Baldwin (1945), aile çocuk ilişkileri üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda, kabul edici ve demokratik aile tutumlarının büyümeyi ve benlik gelişimini olumlu yönde etkilediğini bulmuştur (Arıcak, 1995,s.21).

Helper (1958), ailesel kabul ve değerlendirme ile çocukların kendilerini değerlendirmeleri arasında ilişki bulmuştur (Arıcak, 1995,s.21)

Lee (1996) tarafından yapılan Sporcu Ergenlerin Özsaygısı konulu araştırmada amaç : lise ve üniversiteli atletlerin öz saygılarını saptamaktır. 9. Sınıftan üniversite 2. Sınıfa kadar olan 279 öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Cinsiyet, spora katılım, aile yapısı ve açıklanan notlar ile öz saygı düzeyi arasında ilişki aranmıştır. Teksas Sosyal Davranış Anketi kullanılmıştır. Bulgular göstermiştir ki spor aktivitelerine katılanlar katılmayanlara göre daha fazla özsaygıya sahip olmaktadırlar. Ayrıca sporsal aktivitelere katılım akademik başarılarını etkilemekte, bayanlarda özsaygı erkeklere göre daha fazla olmaktadır.

Keefe ve Berndt (1996), erken yetişkinlikte arkadaşlık kalitesi ile özsaygı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Güz ve ilk bahar döneminde 7.ve 8. Sınıflara giden öğrencilere anket uygulamışlardır. Araştırma sonucunda ergenlikteki arkadaşlığın kalitesi ve sürekliliğinin sadece özsaygıya değil özsaygı içerisindeki iniş çıkışlardan da etkilendiği saptanmıştır.

Abernathy (1995),sigara içme ve özsaygı arasında ki ilişkiyi incelemek için 6. ve 10. Sınıflarda okuyan Kanada'lı ergenler üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırmada boylamsal çalışma kullanılmıştır sonuçta 6 . ve 8. sınıfa giden kız ergenlerin sigara

içme davranışlarında özsaygının etkili olduğu, 6. Ve 10. Sınıflarda okuyan erkek ergenlerin özsaygı düzeylerinde etkili olmadığı saptanmıştır.

Paterson (1995), ergenlerin aile ve arkadaşlarına bağlılıkları ile özsaygı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 493 Yeni Zelanda'lı ergenler örneklem grubunu oluşturmuşlardır. Araştırma sonucunda özsaygı ile ailelerine ve arkadaşlarına bağlılık arasında kuvvetli ilişki bulunmuştur.

Ho (1995), ekonomik güçlüğü ergen özsaygısı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Ekonomik güçlük , aile ilişkileri ve özsaygı arasındaki ilişkiyi incelemek için 387 orta batı ailelerine anket uygulanmıştır. Bulgular göstermektedir ki ekonomik güçlük özsaygıyı olumsuz yönde etkilemektedir.

Kaufman ve Payne (1994), anadili İngilizce olan kız ergenler ile anadili İngilizce olmayan kız ergenleri özsaygı yönünden karşılaştırmışlardır. Örneklem grubu 16'sı anadili İngilizce olmayan, 19'u anadili İngilizce olan ergenlerden oluşmuştur. Ergenlere Piers Harris Çocuklar İçin Öz- Kavramı Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda anadili İngilizce olmayan kızlar, anadili İngilizce olan kızlarla aynı düzeyde öz saygıya sahip çıkmışlardır.

Lackovic ve Katica (1994), klinik ve klinik olmayan örneklerdeki ana-baba tutumu ve ergenlerdeki özsaygıyı incelemişlerdir. Örneklem grubunu 119 klinik olmayan, 30 klinik olan vaka oluşturmuştur. Bu vakalarda özsaygı ile ana baba tutumları arasında ki ilişkiye bakılmıştır. Klinik olmayan vakaların özsaygıları yüksek bulunup, ana baba tutumunun özsaygı düzeyi ile ilişkisi olmadığı saptanmıştır.

Clark ve Barber (1994), boşanmış veya evli ailelerdeki özsaygı ve baba ilgisi kavramı arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Araştırma sonucunda babasından fazla ilgi görmeyen ergenlerde özsaygı düzeyi daha düşük bulunmuştur.

Dukes ve Martinez (1994), ergenlerin özsaygılarının ırk ve cinsiyete göre değişimini incelemek için 612 ergen üzerinde araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda beyaz ve siyah ırka sahip erkek ergenlerin özsaygı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Asya ve yerli Amerikan kız ergenleri özsaygı yönünden aşağı düzeyde saptanmıştır.

Blake ve Slate (1993), ergenlerin özsaygı ve ana baba sözlü etkileşimlerini algılamaları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Örneklem grubunu 64 yüksek okul öğrencisi oluşturmuştur. Elde edilen bulgular göstermektedir ki ana baba sözlü etkileşimleri ergenlerin özsaygı düzeyleri üzerinde etkili olmaktadır.

Barber (1992), Amerika ve Almanya'da ki ergenlerin özsaygı ve ana baba tutumunu algılamalarını karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda anne baba davranışları (destek ve kontrol) Amerika'lı ergenler özsaygı düzeyinde etkili olduğu, Almanlar'da böyle olmadığı saptanmıştır

Steitz ve Owen (1992), 442 yüksek okul öğrencileri üzerinde parttime çalışma, okul aktivitelerine katılma ve özdsaygı arsında ilişkiyi saptamak için araştırma yapmışlardır. Erkek ergenler arasında özsaygı da önemli ilişki saptanmazken, kızlarda özsaygı üzerinde düzenli çalışma, yaş,müfredat programı etkili olmaktadır.

Güngörmüş (1986), baba çocuk arasındaki ilişkiyi niceliksel yönden inceleyen araştırmayı 2 aşamada yapmıştır. Önçalışmada İstanbul ili içinde kalan ilk okulların % 10' u örneklem grubu olarak seçilmiş, 2. Çalışmada babasıyla az birlikte olan 70, babası ile çok birlikte olan 70 çocuk alınmıştır. Çocukların yarısı kız yarısı erkektir. Çalışmaya katılan 140 denegin babalarına da bir anket uygulanacağı bildirilmiş ancak 96 baba çalışmaya katılabilmıştır. Araştırmada WISC-R, Geniş Kapsamlı Başarı Testi, karne notları, Ebeveynin Kabul Red Ediş Sorgu Listesi, Kişilik Değerlendirilmesi Sorgu Listesi,Piers Harris Çocuklarda ki Kendilik Anlayış ölçeği, Baba Anket Formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler t testi ve tek boyutlu varyans analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda duyarsızlık ihmal boyutunda ve ayırt edilemeyen red ediş boyutunda yüksek puan alanların daha olumsuz bir benlik kavramına sahip oldukları görülmüştür. Babanın çocuğuyla birlikte olma süresinin azlığı ya da fazlalığının benlik kavramı üzerinde bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır.

Rumpel ve Harris (1994), kilo almanın özsaygı üzerindeki etkilerini araştırmıştır.Örneklem grubu 1960-1963 arasında doğan 9-11 ve 15-17 yaşlarında incelemeye alınan 936 çocuktan oluşmuştur. Veriler,Çocuk Sağlığı ve Gelişimi çalışmalarından elde edilmiştir. Görülmüştür ki kilolu çocukların özsaygı düzeyi normal kilolu çocuklardan daha düşüktür.

Uyum Düzeyine İlişkin Yapılan Araştırmalar

Akbağ (1994),liseli ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmada, örnekleme 16 yaş grubundaki anne babası sağ olan ve parçalanmamış aileden gelen ergenler oluşturmuştur. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Hacettepe Kişilik Envanteri ve Algılanan Anne-Baba

Davranışları Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda anne baba tutumlarının bireyin uyumunda etkili olduğu saptanmıştır.

Goldberg ve Chandler (1992), orta dereceli okullarda ki öğrencilerin sosyal dünyalarında bilim ve atletizmin yeri konulu bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya orta okul öğrencisi 182 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda popülerite ve tanınmışlığın okul hayatındaki paylaşımlarla birlikte geldiğini ve bunun da ergenlerin uyumlarında önemli olduğu saptanmıştır.

Ingersoll ve Cornell (1995), yerleşim programında kız kolejlerine girişte sosyal düzenleme konulu araştırma yapmışlardır. Geleneksel kolej ve yatılı okul öğrencilerden iki karşılaştırma grubu alınmıştır. Geleneksel kolej okul öğrencileri yatılı okul öğrencilerinden sosyal oluşum ve tek başına yapılan aktivitelerde daha yüksek düzeydeyken, sosyal uyumda kolej öğrencileri ile aynı düzeyde olup yaşamdan fazla memnun olmadıkları saptanmıştır.

Glendinning, Hendry ve Shucksmith (1995), ergenlikte sosyal sınıf, sağlık ve hayat tarzı konulu bir araştırma yapmışlardır. 15-16 yaş grubunda ki İskoçlu ergenler üzerinde yapılan araştırmada ergenlerin okula, aileye ve akranlarına olan uyumlarını incelemek için yapılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin aile, okul ve akranlarına uyumlarının, onların sağlık durumlarına ve benliklerine değer biçmelerine bağlı olduğu saptanmıştır.

Miller ve Yung (1990), ergenlerin sosyalleşmesinde harçlıkların rolünü incelemek için 220 yüksek okul öğrencisi üzerinde araştırma yapmışlardır. Araştırmaya katılan ergenlerin % 63' ü hala harçlık almakta, % 16' sı bir zamanlar almakta, % 27 'i harçlık almamaktadır. Araştırma sonucunda harçlıkların ergenlerin sosyalleşme ve uyumlarında önemli etkisi olduğu saptanmıştır.

Bilal (1984) tarafında yapılan bir araştırma demokratik ve otoriter olarak algılanan anne baba tutumlarının çocukların uyum düzeyleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Örneklem; Ankara'daki devlet liselerinin arasından random olarak seçilen 23 lisenin son sınıflarında okumakta olan 815 öğrenciden oluşturulmuştur. Öğrencilerin uyum düzeylerini belirlemek için Hacettepe Kişilik Envanteri, ana baba tutumlarını belirlemek için Ana-Baba Tutum ölçeği ve ayrıca bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne babalarını demokratik olarak algılayan çocukların uyum düzeyleri, otoriter olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğu ve tutarsız disiplinin çocuğun uyum düzeyini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Chen ve Su (1977) algılanan anne baba çocuk ilişkileri ile ergenin uyumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma, 155' i erkek 166'sı kız olmak üzere 321 orta okul birinci sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiş ve veri toplama araçları olarak Kaliforniya Kişilik Envanteri ile Anne-Baba -Çocuk İlişkileri Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarından etkilenmeye daha yatkın oldukları ve kişisel uyumun, sosyal uyuma göre algılanan anne baba çocuk ilişkilerinden daha kolay etkilendiği saptanmıştır.

Kızıltan (1984) üniversite öğrencilerinin uyum düzeylerini etkileyen etmenler üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmada Hacettepe Kişilik Envanteri ve anket formu kullanılmış, örneklem 854 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma sonucunda ergenlerin uyumları üzerinde cinsiyetin, anne baba eğitim durumu ve tutumlarının, sosyoekonomik durumlarının etkili olduğu saptanmıştır.

Akay (1990), lise öğrencilerinin bazı kişisel nitelikleri ile kişisel ve sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için Hacettepe Kişilik Envanterinden ve anket formundan yararlanmıştır. Araştırma sonucunda erkeklerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Kurç (1989), sosyoekonomik düzeyin ergenlerin uyum düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Örneklem grubunu Ankara' dan random olarak seçilen lise öğrencileri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Hacettepe Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre sosyal ililkiler, coşkusal denge duygusal durum, gerçeğe uyum, liderlik davranışı açısından üst sosyoekonomik düzeyde olan öğrenciler daha üstün olmaktadır.

Sevel ve Holler (1961)' in yaptığı araştırma sonucunda uyum ile sosyoekonomik düzey arasında ilişki olduğu ve psikolojik bozukluklara daha çok alt sosyoekonomik düzeyde rastlandığı bulunmuştur (Kurç, 1989, s.7).

Jafre ve arkadaşları (1985) yaptıkları araştırma sonucunda anne babaları hırçın ve kavgacı, aile içi düzensizliği olan ailelerden gelen çocuklarda uyumsuzluk oranının fazla olduğunu saptamışlardır (Kasatura, 1988,s.170).

Dunner ve Fievert (1978) ile Weismwan ve arkadaşları (1978), cinsiyet ile sosyal uyum arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında kadınların sosyal uyum düzeylerinin erkelere göre daha düşük olduğu sonucuna varmışlardır (Kızıltan, 1984,s.39-40).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde sırası ile araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplamada kullanılan araçlar, veri toplama işlemi ve verilerin çözümlenmesinde uygulanan istatistiksel tekniklere ilişkin gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Araştırma Modeli

Araştırma, 16 yaş grubundaki, yatılı okulda okuyan kız ergenler ile gündüzlü olarak ailesinin yanında okuyan kız ergenlerin özsaygı - uyum yönünden karşılaştırılması için yapılan ilişkisel tarama modellerinden karşılaştırma türü tarama modelinde bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini 1995-1996 yılında İstanbul İli'nde Anadolu yakasında bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak öğretim yapan yatılı gündüzlü kız öğrencilerin okuduğu resmi liselerin 2. sınıflarında okumakta olan 16 yaş grubu ergenleri oluşturmaktadır. Anadolu yakasında bu özelliklere uyan 5 lise bulunup, bu liselerin tümü araştırma kapsamına alınmış ve araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

Örneklem oluşturulurken öğrencilerde 16 yaşında olma ve kız öğrenciler olma nitelikleri aranmıştır. Bunun sebepleri aşağıda açıklanmıştır:

Ergenliğin ilk dönemi, cinsel olgunluğun başlangıç yaşı olan 13-14 yaşlarında başlamakta ve 17 yaşında yani lise son sınıf döneminde bitmektedir.

Ergenliğin ilk dönemi erkeklerde kızlardan daha kısa olduğundan bu dönem sonunda kızlar daha olgun ve dengeli bir görünümde dirler. Lise son sınıf bu iki ergenlik dönemini birbirinden ayıran belirgin bir çizgi gibidir(Onur, 1987,s.127).

Örneklemin lise 2. sınıfta okuyan 16 yaş ergenleri ile sınırlandırılmasının nedeni ise lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye hazırlık döneminde olmaları ve bu nedenle bireylerde geçici olarak uyum düzeylerinin etkilenebileceğinin düşünülmesidir.

Araştırmanın cinsiyet grubu olarak kız ergenlerin tercih edilmesinin bazı nedenleri vardır. Toplumda ergenlik döneminin sorunları ile erkek ergenlere göre kız ergenlerin daha güç başa çıktığı düşünülmektedir. Yatılı okulda okumanın zorluğuna bir de ergenlik döneminin sıkıntı ve zorlukları eklendiğinde, kız ergenlerin uyum düzeylerinin erkek ergenlere nazaran daha fazla etkileneceği düşünülmektedir.

Araştırmanın örneklemini, örneklem büyüklüğü formülünden yararlanılarak saptanmıştır. Formül aşağıdaki gibidir(Karasar, 1991, s.124).

$$n = \left(\frac{z \cdot ss'}{e} \right)^2$$

Örneklem büyüklüğünü (n) saptarken, .05 güven düzeyi için z değeri 1.96, sapma (e)= 2 olarak ele alınmış standart sapma değeri (ss') = 21 olarak belirlenmiştir. Bu değerler formüldeki yerlerine yerleştirildiğinde, örneklem büyüklüğü 400 olarak saptanmıştır. Ancak veri toplama aşamasında uygulanacak envanterlerin cevaplamada bilgi eksikliklerinin ve hatalı cevaplamalarının olabileceği, özellikle HKE'nde geçerlik puanı düşük olanların istatistiksel işlemlere dahil edilemeyeceği göz önüne alınarak 700 kişiden oluşması kararlaştırılmıştır.

Örnekleme Anadolu yakasındaki tüm yatılı-gündüzlü kız öğrencileri olan resmi liselerin içinden random olarak seçilen Üsküdar-Kadıköy-Kandilli kız liselerinden oluşturulmuştur. Araştırmaya bu liselerin 2. sınıfında okuyan yatılı gündüzlü kız ergenlerin hepsi dahil edilmiştir.

Araştırmanın başında 700 kişi olarak belirlenen örneklem, 670 kişiye uygulanmış, uygulama sonrası H.K.E. geçerlilik puanları beş ve beşin altında olanlar, hatalı cevaplayanlar elendikten sonra 460 kişiye düşmüştür.

Bu durumda araştırmanın örneklemini Üsküdar-Kadıköy-Kandilli kız liselerinin 2. sınıflarına devam etmekte olan 16 yaş grubunu temsil eden 159 yatılı 301 gündüzlü okuyan 460 kız öğrenciden oluşmuş ve istatistiksel çözümler bu grup üzerinden elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Örneklemini oluşturan öğrencilerin okullara göre dağılımı şöyledir:

TABLO 1

Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

Okullar	Yatılı öğrenci sayısı	Gündüzlü Öğr.Sayısı	TOPLAM
Kandilli Kız Lisesi	34	101	135
Üsküdar Kız Lisesi	60	100	160
Kadıköy Kız Lisesi	65	100	165
TOPLAM	159	301	460

Veriler ve Toplanması

Araştırmalarda olgusal ve yargısal verilerden yararlanılmaktadır. Olgusal veriler, kişisel yorum ve değerlendirmelerden uzak verilerdir. Bireylerin psikolojik ve sosyopsikolojik özelliklerinin çoğu yargısal verilerle elde edilebilmektedir(Karasar, 1991).

Ergenlerin özsaygı düzeylerini belirlemek için “Piers Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği” (EK I), uyum düzeylerini belirlemek için “Hacettepe Kişilik Envanteri” (EK II), özsaygı ve uyum düzeyini etkilediği düşünülen bazı değişkenlere ait verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan bir “Kişisel Bilgi Formu” (EK III) uygulanmıştır.

Veri toplama araçlarına ilişkin olarak aşağıda ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Piers Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği

Piers Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği; E.V. Piers ve Dr. Harris tarafından geliştirilmiştir. Çocukların özgüvenleri ve öz kavramları, kendileriyle ilgili algılamaları ve değerlendirmelerini ölçen kağıt kalem testidir. 9-20 yaş arasındaki bireylere uygulanabilir. 80 maddeden oluşan ölçeğin 6 alt testi vardır. Bunlar:

- * Davranış
- * Zeka ve okul durumu
- * Bedensel görünüm
- * Kaygı

* Gözde olma

* Mutluluk

Bu ölçek Türkçe'ye Çataklı ve Öner (1985) tarafından uyarlanmıştır.

Puanlama ve Yorumlaması.- Cevaplanmasında her madde için evet ya da hayır şıklarından birinin seçilmesi ve işaretlenmesi gerekmektedir. Puanlaması cevap anahtarına göre yapılır. Her doğru yanıt 1 puan verilir.

Puanların yorumlanmasında, ölçekten alınan yüksek puan bireyin kendisi hakkında olumlu, düşük puan ise olumsuz düşünce ve duygulara sahip olduğunu gösterir.

Güvenirliği.- Test-tekrar test güvenilirliği; ölçeğin 1,2,5,6, ve 7 günlük aralarla iki kez uygulanması sonucu test-tekrar test yöntemi ve Pearson Momentler Çarpımı korelasyon tekniği ile hesaplanan değişmezlik katsayıları ilkökul için .72 ile .91, ortaokul için .79 ile .98, arasında değişmiştir(Öner, 1985).

Geçerliği.- Yapı geçerliği; faktör analizi, ilkökul ile üniversite öğrencilerini kapsayan 800 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Özgün ölçek çalışmasına paralel, 6 faktörlü model sınanarak, farklı madde kümelerinden oluşan 6 faktör elde edilmiştir. Ancak bu faktörlerin ölçek puanına katkı oranları değişik çıktığından, faktörlerin önem sıralarında farklı yerlere girdiği saptanmıştır.

656 ortaokul ve 732 lise, toplam 1388 öğrenciye bu ölçek ile sınav kaygısı envanteri uygulanmıştır. İki ölçek arasındaki korelasyon ile kuramsal beklentilerin doğrultusunda, ortaokul için .50, lise için .47'dir. Her ikisi de .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur (Öner,1986; Öner,1987).

Normları.- İstanbul'da 3 devlet ve 2 özel okul (N=155) ile ortaokula (N=292) devam eden toplam 447 öğrencilerden elde edilen gruba uyarlanmıştır.

Hacettepe Kişilik Envanteri

Özgüven (1976) tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri'nin amacı; bireylerin kişilik özelliklerini, kişisel ve sosyal uyum düzeylerini ölçmek, klinik ve

normal vakaları tespit etmek ve ruh sağlığı taramaları yapmak amacı ile Özgüven (1976) tarafından geliştirilmiştir.

Alt Ölçeklerin Tanımları.- Kişisel sosyal uyumu değerdendiren alt ölçekler ve tanımları şöyledir(Özgüven, 1992, s.17-20).

1. *Kendini Gerçekleştirme(KG):* Kendini gerçekleştirme puanı, kendini gerçekleştiren kişinin davranış özelliklerinden kendine güvenme, kendi yeteneklerinin farkında olma, kendi başına karar verebilme, doğru bildiğini söyleyebilme, kabul edildiği ve bir işe yaradığı duygusuna sahip olma gibi niteliklerle ilgilidir.

Puanın yüksek ya da düşük oluşu, bireyin bu nitelikteki davranışlarını değerdendirme olanağı sağlar.

2. *Duygusal Kararlılık(DK):* Duygusal kararlılık puanının yüksek olması, bireyin duygusal yönden kararlı olduğunu gösterir. Duygusal kararlılık puanları yüksek olan bireyler, genellikle kendine güvenen, az üzölen, alıngan olmayan kişilerdir. Çoğunlukla huzurlu bir birey izlenimi verirler. Başkalarından pek az tavsiye isterler ve kendi kararlarını kendileri verme eğilimindedirler. Ortaya çıkan yeni ve yabancı durumlardan çekinmezler. Acil durumlarda etkili davranışlar gösterirler.

Bu alt ölçekten düşük puan alan bireyler, duygusal yönden değışken olup, sık sık mutsuzluğa düşen kişilerdir. Önemsiz görönen meselelerde bile aşırı duygusal tepki verirler. Kolayca karamsarlığa kapılırlar, çabuk kızarlar ve alınganırlar. Bu tür kişiler, genelde gergin ve kaygılı olurlar. Sıkıntılı durumlarda çabuk ağlarlar. Karşılaştıkları yeni durumlarda ya korkar veya çekingen kalır, ya da aşırı derecede atak ve kavgacı olabilirler.

3. *Nevrotik Eğilimler(NE):* Nevrotik eğilimleri olan kişiler; kronik yorgunluk, başağrısı, uyuyamama, görme güçlüğü, iştahsızlık vb. çeşitli psikosomatik belirtilerin birinden ya da birkaçından, şikayetçidirler. Bu bireyler duygusal çatışmalarını genelde fiziksel yollarla ifade ederler. Nevrotik eğilimler, benliği olduğu gibi kabul edememe, mükemmeliyetçi olma, eleştiriye açık olmama gibi davranış özelliklerini de içerir.

Nevrotik eğilimler puanının yüksek olması bu tür belirtilerin azlığını, düşük olması ise çokluğunu gösterir.

4. *Psikotik Belirtiler(PB):* Psikotik belirtiler puanı düşük olan bireylerde, insanlardan uzaklaşma ve yalnız kalmayı yeğleme eğilimi, dikkatini bir noktada toplama güçlüğü, hayal kurma eğilimi gözlenir. Bu bireyler alıngan, aşırı duygusaldırlar, kendilerine yönelik düşünceleri de fazladır.

Bu puanın yüksek olduğu normal bir uyum tarzında ise birey belli ölçüler içinde hayal dünyasından bağımsız olarak yaşamını sürdürür.

5. Aile İlişkileri(AI): Aile ilişkileri alt ölçeğinden alınan puan, bireyin ailesi ile olan ilişkilerini yansıtır. Puanın yüksek oluşu kişinin annesi, babası ve kardeşleriyle dostça ve sağlıklı ilişkiler içinde olduğunu, ailesini sevdiğini ve ailesi tarafından sevildiğini gösterir. Bu tür bireyler aile üyelerini kendilerinden normal ölçüler içinde isteklerde bulunan, ancak belli ölçüde bağımsız olma hakkını onlara tanıyan kişiler olarak algırlar. Zamanlarının çoğunu aileleri ile evlerinde geçirirler ve birlikte etkinlik gösterirler.

Aile ilişkileri puanının düşük oluşu, bireyin ailesi ile olan ilişkilerinde karışıklık ve uyumsuzluk olduğunu gösterir. Genellikle aile üyeleri ile problemleri olan bireyler, onları çok otoriter bulurlar ve kendilerinden çok fazla şey beklediklerini düşünürler. Çok zorunlu durumlar dışında evde oturmaktan kaçınırlar ve evden kaçma isteklerini sık sık belirtirler.

6. Sosyal İlişkiler(SI): Sosyal ilişkiler puanı, bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerin niteliğini gösterir. Puanın yüksek olması, sosyal olgunluk açısından bireyin uyumlu ve sosyal becerilerinin yüksek olduğunu belirtirler. Bu kişiler arkadaşları, diğer yetişkin grupları içinde mutlu ve rahat bir görünüm sergilerler. Konuşmaktan hoşlanırlar ve başkalarının söylediklerine ilgi gösterirler. Başkalarını sever ve başkaları tarafından sevilirler. Topluluk içinde esnek bir tutum belirleyip, kabul gören davranışlar sergilerler. Kendilerini sosyal durumlarda uygun şekilde idare edebilirler.

Sosyal ilişkiler puanının düşük olması, kişinin sosyal beceriler ve sosyalleşme bakımından durgun olduğunu gösterir. Bu kişiler, arkadaş ve yetişkin grupları içinde kendilerini rahat ve mutlu hissetmezler. Konuşmaktan ve başkaları ile bir arada olmaktan

hoşlanmazlar. Dışarıdan gelen sosyal uyarcılara tepki göstermede isteksiz hareket ederler ya da hiç tepki göstermezler.

7. Sosyal Normlar(SN): Sosyal normlar puanı uyulması zorunlu yasal durumlara olduğu kadar dikkate alınması gereken sosyal kural ve toplum değerlerine ve başkalarının haklarına saygılı olma, ayrıca kendi istek ve gereksinimlerini de toplumla uzlaşarak belli ölçülerde bağımsız olarak karşılama gibi davranış özelliklerini ölçer.

Bu alt ölçekten alınan puanın yüksek oluşu, kişinin başkalarının haklarına anlayış gösterdiğini, kişisel isteklerini grubun gereksinimlerine göre erteleyebildiğini

gösterir. Bu kişiler toplumda neyin yanlış, neyin doğru olarak kabul edildiğinin bilincindedirler.

8. Antisosyal Eğilimler(AE): Antisosyal eğilimler puanının düşük olması, bireyin antisosyal eğilimlere sahip olduğuna işaret eder. Bu tür bireyler, genellikle sert, öfkeyle dolu, öç alma duygularına sahip, saygısız kişilerdir. Eşyalara özellikle başkalarının eşyalarına zarar vermekten, bilinçli olarak sosyal normlara ters düşen davranışlarda bulunmaktan hoşlanırlar ve bu yolla kişisel doyum sağlamaya çalışırlar.

Antisosyal eğilimler puanının yüksek oluşu, bireyin belli ölçüler içinde bu tür eğilimleri olmadığını gösterir.

Sekiz alt ölçeğe ilişkin bu açıklamalardan sonra kişisel, sosyal ve genel uyum şu şekilde tanımlanmaktadır(Baş, 1984, s.30-40).

Kişisel Uyum(KU): Kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler ve psikolojik belirtiler, alt ölçeklerde belirtilen davranış özellikleri ile tanımlanmakta ve bu alt ölçeklerin puanlarının toplanması ile elde edilmektedir.

Sosyal Uyum(SU): Aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal eğilimler alt ölçeklerinde belirtilen davranış özellikleri ile tanımlanıp bu alt ölçeklerin puanlarının toplamıyla elde edilmektedir.

Genel Uyum(GU): Bireylerin kişilik özellikleri, kişisel ve sosyal uyum düzeyleri ile ilgili niteliklerin tümüyle ifade edilmekte, sosyal ve kişisel uyum puanlarının toplamı ile elde edilmektedir.

Cevaplandırma ve Puanlama.- Envanter evet-hayır şeklinde cevaplandırılmalıdır. Puanlama soldan sağa doğru yapılmakta, bir tek cevap anahtarı kullanılarak tüm puanlar elde edilmektedir. HKE'nin puanlama anahtarındaki işaretlemelere uygun düşen her cevap "1" puan almaktadır.

Envanterden 8 alt ölçek, 3 toplam ölçek ve iki geçerlilik puanı olmak üzere toplam 13 puan elde edilmektedir. Envanterlerden elde edilen yüksek puanlar, sağlıklı ya da uyumlu oluş, düşük puanlar ise sağlıklı ya da uyumsuz oluşu ifade etmekte, diğer bir deyişle puanların yüksek oluşu uyum düzeyinin yükselmesine işaret etmektedir.(Özgüven,1992, s.13-16).

Kişisel uyum puanı; KG, DK, NE ve PB alt ölçeklerinin toplamından, sosyal uyum puanı; AI, SI, SN, ve AE puanlarının toplamından, genel uyum puanı ise SU ve KU puanlarının toplamından oluşmaktadır. Ayrıca envanterlerden B ve G olmak üzere iki geçerlilik puanı elde edilmektedir. B puanı, boş bırakılan madde sayısı toplanarak

elde edilmekte ve bu puanın bir alt ölçekte iki, sekiz alt ölçek toplamında sekiz ve daha fazla olması halinde cevap kağıdı geçersiz sayılmaktadır. G puanı da kişinin her maddeyi dikkatlice cevaplandırıp cevaplandırmadığını belirleyen bir geçerlilik puanıdır. Bu puanın beş ve daha aşağı olması halinde cevap kağıdı puanlama dışı bırakılmaktadır(Özgüven 1992).

Güvenirliği.- Bir başka araştırmada üniversite öğrencilerinden 56 kişilik bir gruba HKE'yi iki hafta ara ile uygulamış ve uygulama sonucu elde ettiği puanlar arasındaki güvenirlik katsayıları kendini gerçekleştirme için .80, duygusal kararlılık için .81, nevrotik eğilimler için .93, psikotik belirtiler için .86, aile ilişkileri için .84, sosyal ilişkiler için .83, sosyal normlar için .71, antisosyal eğilimler için .79, kişisel uyum için .93, sosyal uyum için .84, ve genel uyum için .92 olarak saptanmıştır(Kızıltan, 1984,s.72-73).

Envanterin test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenirliği oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Geçerliği.- Benzer ölçekler geçerliği yöntemi ile yapılan çalışmada HKE puanları ile MMPI alt ölçekleri arasındaki korelasyonların çoğunluğu .50'nin üzerinde olmak üzere .40 ile .78 arasında değişmiştir. Benlik tasarımı envanteri ile HKE'nin toplam ve alt ölçeklerinden elde edilen puanların korelasyonlarının .47 ile .79 arasında değiştiği görülmüştür(Özgüven, 1992).

Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri ile beraber 96 kişilik bir öğrenci grubuna uygulamış ve sürekli kaygı bir ölçüt olarak alındığında kişisel uyum puanlarıyla korelasyonu .58, sosyal uyum puanlarıyla korelasyonu .56 olarak bulunmuştur(Baş, 1984).

Normları.- Envanterin çeşitli yaş sınıf ve farklı türdeki okul ve üniversite öğrencileri ile yetişkin gruplarından elde edilmiş yüzdeler normları bulunmaktadır. Envanterden elde edilen herhangi bir çevirme işlemine gerek kalmadan yorumlanması için %75, %50 ve %25 gibi ortalama yüzdeler normlarının ham puan karşılıkları olan sayısal değerleri içeren tablolar oluşturulmuştur. Envanterin el kitabında tablolar ve yorumlamaya ilişkin bilgiler yer almaktadır(Özgüven, 1992).

Kişisel Bilgi Formu

Ergenlerin özsaygı ve uyum düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülen bazı değişkenlere yönelik bilgilerin elde edilmesi ve örneklemi oluşturan öğrencilerde aranan bazı özelliklerin saptanması için 6 sorudan oluşan bir bilgi formu hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form; öğrencilerin kardeş sayısı, sosyoekonomik durumu, okudukları okulun türü ve herhangi bir sosyal faaliyete katılıp katılmadığı, katılıyorsa katıldığı sosyal faaliyetin türüne ilişkin soruları içermektedir. (EK II)

Araştırmanın verileri Mayıs ve Haziran ayları içinde toplanmıştır. Verileri toplamaya başlamadan önce örneklem grubunu oluşturan Üsküdar-Kandilli ve Kadıköy kız liselerinin bağlı olduğu Üsküdar ve Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine gidilerek gerekli görülen izin alınmıştır. Bu okulların yöneticileri ziyaret edilip alınan izin belgeleri teslim edilmiştir. Verileri toplamak için yapılacak uygulamaların zamanı ve yeri okul yöneticileri ile görüşme yapılarak belirlenmiştir.

Uygulamalar okulların rehber öğretmenlerinin yardımıyla belirlenen gün, saat ve sınıflarda araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulamaların yapıldığı her sınıfta araştırmanın genel olarak amacı ve veri toplama araçlarının cevaplamasına ilişkin açıklamalar yapılmış, öğrencilerin uygulama ile ilgili olarak sordukları sorular cevaplanmıştır.

Cevap kağıtlarında kimlik bilgisine yer verilmemiş, isimlerini vermek zorunda olmadıkları belirtilerek rumuz kullanılıp sonuçların bireysel olarak değil de toplu olarak değerlendirileceği vurgulanmıştır. Veri toplama araçları gündüzlü öğrencilere blok ders saatlerinde, yatılı öğrencilere akşam etütlerinde uygulanmıştır. Uygulamalar sırasında herhangi bir problemle karşılaşılmamıştır.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Veriler toplandıktan sonra envanterler puanlanmıştır. HKE’nde geçerlilik puanları(G) beş ve beşin altındaki öğrencilerin cevap kağıtları puanlama işlemine dahil edilmemektedir. Buna göre envanterleri eksik ve hatalı dolduran, HKE’nden geçerlilik puanı beş ve beşin altında olan 127’si gündüzlü, 83’ü yatılı toplam 210 öğrencinin cevap kağıtları puanlama işlemine dahil edilmemiştir. Daha sonra elde edilen verilerin istatistiksel çözümlmeleri bilgisayarla yapılmıştır.

Önce araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, ardından araştırmanın amaçlarına uygun olarak şu ilişkisel çözümlemeler gerçekleştirilmiştir:

1. Ergenlerin özsaygı ve uyum (kişisel uyum, sosyal uyum, genel uyum) düzeylerinin yatılı gündüzlü okuma durumlarına ve kardeş sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacı ile iki boyutlu varyans analizi uygulanmıştır.

2. Ergenlerin özsaygı düzeylerinin yatılı ve gündüzlü okuma durumu, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacı ile üç boyutlu varyans analizi uygulanmıştır.

3. Ergenlerin uyum (kişisel uyum, sosyal uyum, genel uyum) düzeylerinin yatılı ve gündüzlü okuma durumu, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak amacı ile üç boyutlu varyans analizi uygulanmıştır.

4. Varyans analizi sonuçlarında manidar bulunanların manidarlığının hangi gruptan kaynaklandığını saptamak için Tukey Kramer Testi uygulanmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS programında çözümlenmiş, manidarlığı .05 düzeyinde sınanmış ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin istatistiksel çözümlmeleri sonucunda elde edilen bulgular ve yorumları yer almaktadır.

Bulgular bölümünde önce örneklem grubunun genel yapısını tanıtıcı frekans ve yüzde dağılımlarına yer verilmiştir. Diğer bulgular; araştırmanın amaçları ve bu amaçların sunuluş sırasına göre değerlendirilmiştir.

Grubun Genel Yapısına İlişkin Frekans ve Yüzdelere

Kişisel Bilgi Formu'ndan elde edilen verilere göre örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin kardeş sayısı, sosyoekonomik durumu, sosyal faaliyete katılıp katılmadığını gösteren dağılımlar tablolar halinde verilmiştir.

TABLO 2.

Kardeş Sayısına Göre Frekans ve Yüzdelere
(Yatılı-Gündüzlü Okullarda)

Kardeş Sayısı	GÜNDÜZLÜ		YATILI	
	f	%	f	%
0	20	6.64	9	5.66
1	102	33.89	47	29.56
2	89	29.57	38	23.90
3	47	15.61	29	18.24
4	22	7.31	17	10.69
5 ve yukarı	21	6.98	19	11.95
TOPLAM	301	100.00	159	100.00

Tablo 2.'den anlaşılacağı üzere yatılı okuyan kız ergenlerin tek çocuk olanlarının sayısı gündüzlü okuyanlarınkinden (sırasıyla %5.66; %6.64) daha az iken, toplam grup içinde 1-2 kardeş olanların fazlalığı (%53.46; %63.46) dikkat çekmektedir.

TABLO 3.

Sosyoekonomik Düzeye Göre Frekans ve Yüzdeler

Sosyoekonomik D.	GÜNDÜZLÜ		YATILI	
	f	%	f	%
Düşük(1)	65	21.59	30	18.86
Orta(2)	153	50.83	107	67.30
Yüksek(3)	83	27.58	22	13.84
TOPLAM	301	100.00	159	100.00

Tablo 3.'te de görüldüğü gibi kız ergenlerin sosyoekonomik düzeyi yönünden en yüksek dağılıma orta sosyoekonomik grup sahip olmaktadır. Ayrıca yüksek sosyoekonomik düzeyde yatılı kız ergenlerin (%50.83), gündüzlü okuyan kız ergenlere (%67.30) göre daha az olduğu görülmektedir.

TABLO 4.1.

Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Frekans ve Yüzdeler

Sosyal faaliyete katılma durumu	GÜNDÜZLÜ		YATILI	
	f	%	f	%
EVET(2)	97	32.23	51	32.08
HAYIR(1)	204	67.77	108	67.92
TOPLAM	301	100.00	159	100.00

Tablo 4.'den anlaşılabacağı üzere her iki grupta da çoğunluk bir sosyal faaliyete katılmazken (gündüzlü öğrencilerin %67.77, yatılı öğrencilerin %67.92); müzik, spor, tiyatro gibi sosyal faaliyetlere katılanların oranı (%32.23, %32.08) oldukça azdır.

TABLO 4.2.**Sosyal Faaliyet Türlerine Göre Frekans ve Yüzdelere**

Sosyal Faaliyet Türleri	GÜNDÜZLÜ		YATILI	
	f	%	f	%
Spor	56	57.73	29	56.86
Folklor	10	10.31	3	5.89
Müzik	20	20.61	12	23.53
Resim	8	8.25	6	11.76
Edebiyat	2	2.06	1	1.96
Diğer (Bale)	1	1.03	0	0
TOPLAM	97	100.00	51	100.00

Tablo 4.2’den anlaşılacağı üzere gündüzlü okuyan kız ergenlerde spor (%57.73) ve müzik (%20.61) faaliyetleri yoğunluk kazanırken, yatılı kız ergenlerde de spor (%56.86) ve müzik (%23.53) faaliyetlerine katılım daha fazla olmaktadır.

Gündüzlü ve yatılı kız ergenlerde edebiyat (%2.06, %1.96) en az katılımı olan sosyal faaliyetlerdendir.

Özsaygı Düzeyine İlişkin Bulgular

Bu bölümde kız ergenlerin özsaygı düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu değişkenler; yatılı-gündüzlü okuma durumu, kardeş sayısı, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyetlere katılma durumudur. Bu amaçla iki boyutlu ve üç boyutlu varyans analizi kullanılmış ve sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

TABLO 5.A

**Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Özsaygı İki Boyutlu
Varyans Analizi Sonuçları**

VARYANS KAYNAĞI	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	f	Anlamlılık Seviyesi
Ana Etki	2290.679	6	381.780	1.860	-
YATGÜN	656.234	1	656.234	3.197	-
KARSA	1634.445	5	326.889	1.593	-
İKİ YÖNLÜ ETKİLEŞİM					
YATGÜN KARSA	2799.196	5	559.839	2.728	0.01
HÜCRELER İÇİ	91954.873	448	205.256		
TOPLAM	97044.748	459	211.426		

Tablo 5.A'dan anlaşılacağı üzere kardeş sayısı ve yatılı-gündüzlü olarak okumanın ayrı ayrı özsaygı üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan ergenlerde yatılı-gündüzlü okuma durumları ile kardeş sayısının ortak etkisinin .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Bu iki grup arasında oluşan farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için Tukey Kramer Testi uygulanmıştır, sonuçları aritmetik ortalamalar ile Tablo 5.B'de verilmiştir(•)

TABLO 5.B

Yatılı-Gündüzlü Okuma ve Kardeş Sayısına Göre Özsaygı Frekans ve
Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu

KARSA (KARDEŞ SAYISI)								
YATILI		0	1	2	3	4	5 ve ↑	
YATILI	159	f	9	47	38	29	17	19
	39.41	$\bar{x}$	40.33	39.17	40.45	39.38	40.00	*37.00
GÜNDÜZLÜ	301	f	20	102	89	47	22	21
	41.92	$\bar{x}$	41.80	41.00	40.73	40.89	40.23	*55.62
TOPLAM	460	f	29	149	127	76	39	40
	41.05	$\bar{x}$	41.34	40.42	40.65	40.32	40.13	46.78

Tablo 5.B'de görüldüğü gibi yatılı gündüzlü olma durumuna göre kardeş sayılarının ortalamalarının karşılaştırılmasında yatılı okuyan 5 ve daha fazla kardeşe sahip kız ergenler ($\bar{x}=37.00$) ile gündüzlü okuyan 5 ve daha fazla kardeşe sahip kız ergenlerin ($\bar{x}=55.62$) özsaygı düzeyi yönünden aralarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılık, gündüzlü okuyan kız ergenlerin lehinedir. Gündüzlü okuyan kız ergenlerin özsaygı düzeyleri yatılı okuyan kız ergenlere göre daha yüksek olmaktadır.

Şağban (1984), ailede çocukların sayısının ve doğum sıralarının kişilik gelişiminde etkili olduğunu belirtmiştir. Bu da araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Aile içinde çok kardeşin olması o bireylerin sosyalleşmelerinin olumlu yönde etkilenmesine sebep olmaktadır. Sosyal birey olan ergenlerin özsaygı düzeyleri de olumlu yönde gelişmektedir. Bu durum gündüzlü okuyan kız ergenlerde söz konusu iken yatılı ergenlerde tam tersi olmaktadır.

Benlik, kişiliğe biçim veren kalıtsal ve çevresel etmenlerin ortak ürünüdür. Bireyin psikososyal gelişimi sırasında şekillenir(Aslan, 1992, s.7).

Çok çocuklu ailelerde çocukların birbirlerini görerek taklit yolu ile öğrenmeleri mümkün olmaktadır. Bu tür ailelerde iletişim olumlu yönde gelişmektedir.

Kuzgun (1973) özsaygının çocuğun ilk aylardan itibaren çevresi ve ailesiyle olan etkileşimi sonucu geliştiğini belirtmektedir.

Aile üyeleri geniş olan bireylerin etkileşimleri de o denli fazla olmaktadır. Geniş etkileşimlere sahip olan ergenlerin özsaygı düzeyleri de olumlu yönde gelişmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen aritmetik ortalamalara bakıldığında gündüzlü kız ergenlerde 5 ve daha fazla kardeşe sahip olanların ($x=56.62$) özsaygı düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Aynı durum yatılı okuyan kız ergenlerde ($x=37.00$) görülmemektedir. Bunun sebebi yatılı okuyan kız ergenlerin parçalanmış ailelerden gelebileceği ve aile üyeleri arasındaki etkileşimin söz konusu olamayacağından kaynaklanabilir.

TABLO 6.A

Yatılı Gündüzlü olma-Sosyal Faaliyete Katılma ve
Sosyoekonomik Duruma Göre Özsaygı
Üç Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

VARYANS KAYNAĞI	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	f	Anlamlılık Seviyesi
Ortak Etki	1070.564	4	267.641	1.266	—
YATGÜN	656.234	1	656.234	3.104	—
SOSFAA	51.807	1	51.807	.245	—
SOEK	362.523	2	181.261	.857	—
İKİ YÖNLÜ ETKİLEŞİM	1086.903	5	217.381	1.028	—
YATGÜN SOSFAA	50.563	1	50.563	.239	—
YATGÜN SOEK	456.130	2	228.065	1.079	—
SOSFAA SOEK	618.711	2	309.356	1.463	—
ÜÇ YÖNLÜ ETKİLEŞİM					
(YATGÜN - SOSFAA - SOEK)	167.965	2	83.982	.397	—
HÜCRELER İÇİ	97719.317	448	211.427		
TOPLAM	97044.748	459	211.426		

Tablo 6.A'dan anlaşılacağı üzere yatılı-gündüzlü olma, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılmanın beraberce ve ayrı ayrı özsaygı düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Aynı zamanda bu değişkenlerin ikili ve üçlü ortak etkilerinde de anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

TABLO 6.B.1

Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Özsaygı frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu

		Sosyal Faaliyete Katılma		Sosyoekonomik Durum		
		Evet	Hayır	Düşük	Orta	Yüksek
YATILILI	f	108	51	30	107	22
	$\bar{x}$	39.30	39.65	38.53	39.51	40.09
GÜNDÜZLÜ	f	204	97	65	153	83
	$\bar{x}$	42.33	41.05	44.77	40.92	41.53
TOPLAM	f	312	148	95	260	105
	$\bar{x}$	41.28	40.57	42.80	40.34	41.23

TABLO 6.B.2

Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Özsaygı frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu

		SOEK=1		SOEK=2		SOEK=3	
		Sosyal Faaliyete Katılma					
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
YATILI	f	21	9	77	30	10	12
	$\bar{x}$	38.76	38.00	39.88	39.87	39.80	40.33
GÜNDÜZLÜ	f	40	25	108	45	56	27
	$\bar{x}$	47.75	40.00	40.80	41.22	41.43	41.74

Özsaygı, bireyin hayatında önemli yere sahip kişilerin etkisi altında değişen ve gelişen bir kavramdır. Çocukluktan itibaren oyunlarda kazanılan başarılar, yenilgiler, kırıklıklar, ailenin ve öğretmeninin verdiği değer ve kabul, benlik saygısı ve kendine güvenin oluşumunu doğrudan etkiler(Arıca, 1995).

Benliğin yapısı çevre ile özellikle çevredeki anne, baba, arkadaş gibi belli insanlarla olan etkileşim sonucu gelişmektedir. Özellikle kendisine yakın olan bu kişilerin tutumları oldukça önemlidir(Yanbaşı, 1990, s.256).

Ergenin yaşamında etkili olan ödül ve ceza verebilen kişiler olarak; anne, baba, kardeş, öğretmen ve arkadaş önemli kişilerdir. Önemli kişilerin bireye ilişkin davranışları ve kararları, bireyin benlik kavramının gelişiminde etkili olmaktadır(Yavuzer, 1992).

Rogers'a göre katı ve reddedici, kendini ifade etmesine olanak sağlanmayan ortamdaki birey, düşük benlik saygısına; kabul edilen esnek ve kendini ortaya koymakta olanak sağlanan ortamdaki birey ise yüksek benlik saygısına sahip olacaktır. Bu yolla birey kendine saygı duyar, sahip olduğu değerlerinin farkına varır ve kendine güvenmeyi öğrenir(Arıca, 1995, s.28).

Bireyin içinde bulunduğu grup, iş ortamı ve çevrenin de benlik saygısı üzerindeki etkisi büyüktür. Ait olma ve statü durumlarına bağlı olarak bireyin benlik

saygısı gelişme gösterir. Aynı zamanda grubun saygınlığı bireyin benlik saygısını da olumlu yönde doğrudan etkileyecektir(Arıca, 1995).

Rogers, olumlu ve güçlü benlik kavramı geliştirebilmenin ancak koşulsuz bir sevgi ortamında yetişmeyle mümkün olabileceğini savunmaktadır(Cüceloğlu, 1979, s.428).

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; yatılı gündüzlü okuma durumu, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumunun özsaygı düzeyi üzerinde etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yavuzer (1993), sosyoekonomik durumun Carter (1974); okulun türünün bireylerin özsaygılarını etkilediğini vurgulamışlardır.

Sosyal faaliyetlerde bulunmak, bireyin sosyalleşmesine yardımcı olur, özsaygısını artırır(Folkens, 1974, s.384-388).

Türköz (1989) ve Çetin (1990)'ın araştırmalarında okul içinde aktif faaliyetlere katılan öğrencilerin özsaygısı diğer öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

Atalay (1990), yatılı okullarda okuyan öğrencilerin kişilik gelişimlerinin olumsuz yönde olduğunu ileri sürmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile yukarıda belirtilen literatür bilgileri arasında tutarlılık olmadığı gözlenmektedir.

Özsaygı, bireyin gelişimi süresince bir takım etmenlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu etmenler; fizyolojik, psikolojik, fiziksel ve sosyal etmenlerdir(Önder, 1982).

Literatür bilgileriyle araştırma sonuçlarının tutarsızlığının birçok sebebi olabilir. Araştırmanın örneklemini 16 yaş grubu ergenler oluşturmaktadır. Bu yaş grubu özsaygının gelişimi için yeterli bir yaş grubu olmamaktadır.

Ayrıca araştırmaya katılan ergenlerin özsaygı düzeyini etkileyen değişkenler (zeka, beslenme şekli, akademik başarı, kalıtım, içsalgı bezleri gibi) açısından ve ergenlik öncesi dönemlerindeki gelişim süreçlerinin kontrol edilememesi de araştırma sonuçlarını etkilemektedir.

Uyum Düzeyine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, kız ergenlerin uyum düzeylerinin yatılı-gündüzlü okuma durumu, kardeş sayısı, sosyal faaliyetlere katılma durumu ve sosyoekonomik durum gibi

değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. HKE'ne göre kişisel uyum ve sosyal uyum puanları birlikte genel uyum puanlarını oluştururken uyum düzeyi; genel uyum puanlarıyla ifade edilmiştir.

Aradaki farklılığı araştırmak için iki boyutlu ve üç boyutlu varyans analizi uygulanmış ve sonuçları tablolar halinde sunulmuştur. Bu sonuçlar sırasıyla kişisel uyum, sosyal uyum ve genel uyum şeklinde verilmiştir.

Kişisel Uyuma İlişkin Bulgular.- Bu bölümde yatılı-gündüzlü okuma durumu, kardeş sayısı, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumunun kişisel uyum üzerinde etkisi olup olmadığı araştırılmış, elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

TABLO 7.A

Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Kişisel Uyum
İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

VARYANS KAYNAĞI	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	f	Anlamlılık Seviyesi
Ana Etki	5116.859	6	852.810	1.541	—
YATGÜN	2756.305	1	2756.305	4.979	0.01
KARSA	2360.554	5	472.111	853	—
İKİ YÖNLÜ ETKİLEŞİM					
YATGÜN KARSA	535.447	5	107.089	.193	—
HÜCRELER İÇİ	247992.485	448	553.355		
TOPLAM	253644.791	459	552.603		

Tablo 7.A'da görüldüğü gibi kişisel uyum üzerinde kardeş sayısı tek başına ve yatılı-gündüzlü okuma durumları ile ortak etki anlamlı bir farklılık yaratmazken, yatılı-gündüzlü okuma durumu tek başına .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık yaratmaktadır.

Yatılı-gündüzlü okuma ve kardeş sayısına göre kişisel uyum frekans, aritmetik ortalama dağılım tablosu aşağıda verilmiştir.

TABLO 7.B

Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Kişisel Uyum Frekans ve
Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu

KARSA (KARDEŞ SAYISI)								
YATILI			0	1	2	3	4	5 ve ↑
Gündüzlü)								
YATILI	159	f	9	47	38	29	17	19
	34.43	$\bar{x}$	28.33	36.11	36.79	33.93	31.88	31.47
GÜNDÜZLÜ	301	f	20	102	89	47	22	21
	39.57	$\bar{x}$	40.60	39.98	42.48	35.94	86.14	36.05
TOPLAM	460	f	29	149	127	76	39	40
	37.80	$\bar{x}$	36.79	38.76	40.78	35.17	34.28	33.88

Araştırma sonucunda elde edilen bulgu göstermektedir ki; gündüzlü okuyan kız ergenlerin kişisel uyumu ($\bar{x}=39,57$), yatılı okuyan kız ergenlerin kişisel uyumuna ($\bar{x}=34.43$) göre daha yüksektir.

Kişisel uyumu gösteren bireyler kendine güvenen, kendi yeteneklerinin farkında olan, kendi başına karar verebilen, doğru bildiğini söyleyebilen, duygusal yönden kararlı olan bireylerdir(Özgüven, 1992).

İyi planlanmış bir okul, genellikle sosyoekonomik açıdan düşük düzeyde duygusal etkileşim açısından da yetersiz olan aile koşullarını telafi etme amacına yöneliktir. Ailenin parçalanmış olması ya da bütünlüğünü koruduğu halde çeşitli nedenlerle işlevini gerçekleştirememesi, çocuğun ilgi ve sevgi gereksinimini karşılayamaması durumunda bu görevi okulun üstlendiği görülür(Yavuzer, 1993, s.154).

Yatılı okulda okuyan kız ergenlerin aile ortamından uzak yaşamaları sorunu üzerine bir de katı bir disiplini ve zor şartları olan bir okul türünde okumaları, onların, kişisel uyum düzeylerini doğal olarak olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeple

gündüzlü okuyan ergenlerin kişisel uyumlarının yatılı okuyan kız ergenlere göre daha yüksek olması doğal bir sonuç olmaktadır.

Yatılı-gündüzlü olma, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumuna göre kişisel uyum üç boyutlu varyans analizi sonuçları Tablo 8.A'da verilmiştir.

TABLO 8.A

**Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Göre
Kişisel Uyum Üç Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları**

VARYANS KAYNAĞI	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	f	Anlamlılık Seviyesi
Ana Etki	5767.492	4	1141.873	2.650	0.01
YATGÜN	2756.305	1	2756.305	5.066	0.01
SOSFAA	.911	1	.911	.002	-
SOEK	3010.276	2	1505.138	2.767	-
İKİ YÖNLÜ ETKİLEŞİM	3824.723	5	764.945	1.406	-
YATGÜN SOSFAA	104.337	1	104.37	.192	-
YATGÜN SOEK	2508.143	2	1254.072	2.305	-
SOSFAA SOEK	775.739	2	387.869	.713	-
ÜÇ YÖNLÜ ETKİLEŞİM (YATGÜN - SOSFAA - SOEK)	328.922	2	164.461	.302	-
HÜCRELER İÇİ	243723.654	448	544.026		
TOPLAM	253644.791	459	552.603		

Tablo 8.A'da görüldüğü gibi yatılı-gündüzlü okuma durumu, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılmanın ikili ve üçlü ortak etkisinin kişisel uyum üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Ayrıca sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma tek başına farklılık yaratmamıştır.

Yatılı-gündüzlü okuma durumu tek başına kişisel uyum üzerinde .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık yaratmıştır. Gündüzlü okuyan kız ergenlerin ($\bar{x}=39.57$) kişisel uyumunun, yatılı okuyan kız ergenlerin ($\bar{x}=34.43$) kişisel uyumundan yüksek olduğu gözlenmektedir. (Tablo 8.B.1)

Yatılı-gündüzlü olma, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete göre kişisel uyum frekans ve aritmetik ortalamaları Tablo 8.B.1 ve 8.B.2’de sunulmuştur.

TABLO 8.B.1

**Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Göre
Kişisel Uyum Frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu**

		Sosyal Faaliyete Katılma		Sosyoekonomik durum			
		Hayır	Evet	Düşük	Orta	Yüksek	TOPLAM
Y A T I L I	f	108	51	30	107	22	159
	$\bar{x}$	34.04	35.25	32.17	36.00	29.86	34.43
G Ü N D Ü Z L Ü	f	204	97	65	153	83	301
	$\bar{x}$	39.83	39.04	35.63	37.74	46.05	39.57
T O P L A M	f	312	148	95	260	105	460
	$\bar{x}$	37.82	37.74	34.54	37.02	42.66	37.80

TABLO 8.B.2

**Yatılı-Gündüzlü Olma - Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Göre
Kişisel Uyum Frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu**

		SOEK=1		SOEK=2		SOEK=3	
		Sosyal Faaliyete Katılma					
		Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet
YATILILAR	f	21	9	77	30	10	12
	$\bar{x}$	32.28	31.67	35.03	38.50	29.90	29.83
GÜNDÜZLÜLER	f	40	25	108	45	56	27
	$\bar{x}$	32.92	38.36	37.73	37.76	48.09	41.81
TOPLAM	f	61	34	185	75	66	39
	$\bar{x}$	33.39	36.59	36.61	38.05	45.33	38.13

Ailenin sosyoekonomik koşulları, aile hayatının ruh sağlığını etkilediği gibi çocuğun kişiliğini de etkiler (Yavuzer, 1993, s. 153).

Çocuğun ilişki içinde bulunduğu arkadaş çevresiyle arasında mali açıdan büyük farklar varsa çocukta aşağılık duygusu gelişebilir. Bu duygu özellikle gençlik çağında en şiddetli derecesini bulur. Çünkü çocuk, bu yaşta akranlarına kendini beğendirmek ve toplumsal yaşama katılmak ister (Yavuzer, 1993, s. 153).

Literatür bilgilerine (Yavuzer, 1993) göre sosyoekonomik durum bireylerin kişisel uyumları üzerinde etkin rol oynarken, bu araştırmanın sonucuna göre etkin rol oynamamaktadır. Ortalamalara dikkat edildiğinde ($\bar{x}=35.63$, $\bar{x}=37.74$, $\bar{x}=46.05$) gündüzlü okuyan kız ergenlerin literatür bilgileriyle tutarlılık içinde olduğu görülmektedir. Literatür bilgilerinin yatılı okuyan kız ergenleri kapsamaması, bu sonucun elde edilmesinde bir sebep olarak düşünülebilir.

Sosyal Uyuma İlişkin Bulgular.- Bu bölümde yatılı-gündüzlü okuma durumu, kardeş sayısı, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumunun sosyal

uyum üzerinde etkisi olup olmadığı saptanmış elde edilen bulgular aşağıda Tablo 9.A'da sunulmuştur.

TABLO 9.A
Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Sosyal Uyum
İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları

VARYANS KAYNAĞI	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	f	Anlamlılık Seviyesi
Ana Etki	1018 038	6	169.673	1.853	-
YATGÜN	468 110	1	463 110	5.112	0.01
KARSA	549.929	5	109.986	1.201	-
İKİ YÖNLÜ ETKİLEŞİM					
YATGÜN KARSA	359 065	5	71.813	784	-
HÜCRELER İÇİ	41024.427	448	91.572		
TOPLAM	42401.530	459	92.378		

Tablo 9.A'dan anlaşılabacağı üzere kardeş sayısı tek başına ve yatılı-gündüzlü olarak okuma ve kardeş sayısının birlikte sosyal uyum üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Yatılı-gündüzlü okuma durumunun tek başına sosyal uyum üzerinde .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık yarattığı bulunmuştur. Bu farklılık aritmetik ortalamalara bakıldığında gündüzlü okuyan kız ergenlerin ($\bar{x}=49.09$) lehine olmaktadır.

Yatılı-gündüzlü olma ve kardeş sayısına göre sosyal uyum frekans ve aritmetik ortalamaları Tablo 9.B'de verilmiştir.

TABLO 9.B

Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Sosyal Uyum
Frekans ve Aritmetik Ortalama Dağılım Tablosu

KARSA (Kardeş Sayısı)

YATILI (Yatılı- Gündüzlü)			0	1	2	3	4	5 ve ↑
Y A T I L I	159	f	9	47	38	29	17	19
	46.97	$\bar{x}$	42.67	47.11	49.05	46.31	46.94	45.53
G R U P L A R I	301	f	20	102	89	47	22	21
	49.09	$\bar{x}$	50.10	49.89	49.79	48.02	45.50	47.23
T O P L A M	460	f	29	149	127	76	39	40
	48.36	$\bar{x}$	47.79	49.01	49.57	47.37	46.13	46.53

Araştırmada elde edilen bu bulguya göre gündüzlü okuyan kız ergenlerin ($\bar{x}=49.09$) sosyal uyumları, yatılı okuyan kız ergenlerin ($\bar{x}=46.97$) sosyal uyumlarından yüksek bulunmuştur.

Sosyal uyum; bireyin diğer insanlara uyum gösterebilme başarısı, grubunda kendini özgün bir biçimde tanıtabilmesidir(Yavuzer,1993, s.53).

Okul, sosyalleşme sürecinde ilk temel toplumsal kurumdur. Bireylerin toplumla uyum sağlayabilmeleri ve mutlu olabilmeleri yolunda, gereksinim duydukları konuları öğrenmelerini sağladığı oranda başarılı sayılır(Yavuzer, 1993).

Okul, sadece bireyin bilgi donanımını sağlamakla kalmaz, onun sosyalleşmesine de yardımcı olur. Bireye kendi gereksinme ve amaçlarıyla sosyal dünyasını bütünleştirerek doyum sağlayabilme olanağını hazırlar(Yavuzer, 1993).

Ergenlerin sosyalleşmelerinde okulun yanısıra ailenin de önemi büyüktür. Sosyalleşme sürecinde aile ve okul ayrılmaz bir bütündür. Bireyin yaşamında bu iki faktörden birinin olmaması sosyalleşme sürecini olumsuz yönde etkilemektedir(Yavuzer, 1993).

Okul ortamının ve şartlarının iyi olması ergenlerin sosyalleşmelerinde yardımcı olur. Okulun yapısı, imkan ve imkansızlıkları bireylerin sosyal uyumlarını etkilemektedir.

Yatılı okulların gündüzlü okullara göre farklılıkları olmaktadır. Bu farklılıklar; okul ortamından kaynaklanmaktadır. Bu iki tür okulda; okulun yapısı, yönetim şekli, yaşam koşulları birbirinden farklılık göstermektedir.

Yatılı okullarda katı disiplin anlayışının olması ve ergenlerin toplumdan, ailelerinden ve karşıt cins arkadaşlarından soyutlanmaları onların sosyal uyumlarını olumsuz yönde etkilemektedir(Atalay, 1990).

Yatılı okuyan ergenlerde okul faktörü, ailenin de önüne geçmektedir. Bu okullarda okuyan ergenlerin sosyal uyum göstermelerinde etkin rolü okul oynamaktadır. Gündüzlü okuyan kız ergenlerde aile ve okul faktörü sosyal uyum süreçlerinde birlikte yer almaktadır.

Sonuç olarak denilebilir ki, gündüzlü okuyan kız ergenlerin; yatılı okuyan kız ergenlere göre daha yüksek sosyal uyum göstermeleri doğal bir sonuç olmaktadır.

Yatılı-gündüzlü olma, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumuna göre sosyal uyum üç boyutlu varyans analizi sonuçları aşağıda Tablo 10.A'da sunulmuştur.

TABLO 10.A

**Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum Ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna
Göre Sosyal Uyum Üç Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları**

VARYANS KAYNAĞI	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	f	Anlamlılık Seviyesi
Ana Etki	1030.405	4	257.601	2.940	0.01
YATGÜN	468.110	1	468.110	5.343	0.01
SOSFAA	9.024	1	9.024	.103	-
SOEK	553.271	2	276.636	3.157	0.01
İKİ YÖNLÜ ETKİLEŞİM	1355.575	5	271.115	3.094	0.01
YATGÜN SOSFAA	3.988	1	3.988	.046	-
YATGÜN SOEK	1208.871	2	604.435	6.899	0.01
SOSFAA SOEK	156.957	2	78.479	.896	-
ÜÇ YÖNLÜ ETKİLEŞİM					
(YATGÜN - SOSFAA - SOEK)	764.943	2	382.471	4.365	0.01
HÜCRELER İÇİ	39250.608	448	87.613		
TOPLAM	42401.530	459	92.378		

Tablo 10.A'da görüldüğü gibi sosyal uyum üzerinde sosyoekonomik durum ve yatılı-gündüzlü okuma durumunun ayrı ayrı .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık yarattığı saptanmıştır. Sosyal faaliyete katılıp katılmama arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Yatılı-gündüzlü olma, sosyal faaliyete katılma durumunun birlikte sosyal uyum üzerinde etkisi olmamaktadır. Ayrıca sosyal faaliyete katılma, sosyoekonomik durumunun birlikte sosyal uyum üzerinde etkisi olmamaktadır.

Yatılı-gündüzlü okuma durumu, sosyoekonomik durumunun birlikte sosyal uyum üzerinde .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık yarattığı saptanmıştır. Ayrıca yatılı-gündüzlü olma, sosyal faaliyete katılma, sosyoekonomik durumunun ortak etkisi .01 düzeyinde anlamlı farklılık yaratmaktadır. Bu farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için Tukey Kramer Testi uygulanmıştır. Sonuçları Tablo 10.B.1 ve 10.B.2'de verilmiştir.

TABLO 10.B.1

**Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum Ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna
Göre Sosyal Uyum Frekans Ve Aritmetik Ortalama, Tukey Kramer Testi Sonuçları**

		Sosyal Faaliyete Katılma		Sosyoekonomik durum			TOPLAM
		Hayır	Evet	Düşük	Orta	Yüksek	
YATILI	f	108	51	30	107	22	159
	$\bar{x}$	47.24	46.39	46.60	48.43	40.36	46.97
GÜNDÜZLÜ	f	204	97	65	153	83	301
	$\bar{x}$	49.09	49.08	46.54	49.56	50.23	49.09
TOPLAM	f	312	148	95	260	105	460
	$\bar{x}$	48.45	48.16	46.56	49.09	48.16	48.36

TABLO 10.B.2

Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum Ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna Göre Sosyal Uyum Frekans Ve Aritmetik Ortalama, Tukey Kramer Testi Sonuçları

		SOEK=1		SOEK=2		SOEK=3	
		Sosyal Faaliyete Katılma					
		Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet
YATILI	f	21	9	77	30	10	12
	$\bar{x}$	* 48.29	42.67	Λ 48.00	49.53	•ΛØ 39.20	⊕ 41.33
GÜNDÜZLÜ	f	40	25	108	45	56	27
	$\bar{x}$	β&Ω 44.43	Ω 49.92	β 50.27	47.84	ØØ 50.16	⊕ 50.37
TOPLAM	f	61	34	185	75	66	39
	$\bar{x}$	45.75	48.00	49.32	48.52	48.50	47.59

Elde edilen bulguya göre yatılı ve gündüzlü okuyan yüksek sosyoekonomiye sahip kız ergenler arasında sosyal uyum yönünden manidar fark bulunmuştur. Bu manidarlık gündüzlü okuyan kız ergenlerin lehinedir. Yani yüksek sosyoekonomiye sahip gündüzlü kız ergenlerin sosyal uyumları ($\bar{x}=50.23$), yatılı okuyan yüksek sosyoekonomiye sahip kız ergenlerin sosyal uyumlarından ($\bar{x}=40.36$) anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur.

Yatılı gündüzlü okuma durumu, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumunun ortak etkisi sosyal uyum üzerinde .01 düzeyinde manidar bulunmuştur. Manidarlığın hangi gruptan kaynaklandığını saptamak için Tukey Kramer Testi uygulanmıştır, sonuçları Tablo 10.B.2’de verilmiştir. (*, Λ, Ø, ⊗, β, Ω, ⅇ)

Bu sonuçlara göre;

Yatılı düşük sosyoekonomik düzeyde sosyal faaliyete katılmayan kız ergenler($\bar{x}=48.29$) ile yatılı yüksek sosyoekonomik düzeyde sosyal faaliyete katılmayan

kız ergenler ($\bar{x}=39.20$) arasında .05 düzeyinde manidar bir fark bulunmuştur. Bu farklılık düşük sosyoekonomik düzeyde sahip kız ergenler lehinedir. (Tablo 10.B.2.1).

Yatılı orta sosyoekonomik düzeyde sosyal faaliyete katılmayan kız ergenler($\bar{x}=48.00$) ile yatılı yüksek sosyoekonomik düzeyde sosyal faaliyete katılmayan kız ergenler ($\bar{x}=39.20$) arasında .05 düzeyinde manidar bir farklılık saptanmıştır. Bu farklılık, sonucunda orta sosyoekonomiye sahip kız ergenlerin sosyal uyumları daha yüksek olmaktadır. (Tablo 10.B.2.2).

Gündüzlü düşük($\bar{x}=44.43$), orta($\bar{x}=50.27$), yüksek($\bar{x}=50.16$) sosyoekonomik düzeyde, sosyal faaliyete katılmayan kız ergenlerde sosyal uyum yönünden düşük sosyoekonomiye sahip kız ergenler farklılık yaratmaktadır. (Tablo 10.B.2.3).

Gündüzlü düşük sosyoekonomik düzeyde sosyal faaliyete katılmayan kız ergenler ($\bar{x}=44.43$) ile sosyal faaliyete katılan düşük sosyoekonomik düzeyde gündüzlü kız ergenler($\bar{x}=49.92$) arasında .05 düzeyinde manidar bir fark bulunmuştur. Bu manidar farklılık sosyal faaliyete katılan gündüzlü kız ergenlerin lehine olmaktadır. (Tablo 10.B.2.4).

Yatılı yüksek sosyoekonomik düzeyde, sosyal faaliyete katılmayan kız ergenler($\bar{x}=39.20$) ile gündüzlü yüksek sosyoekonomik düzeyde, sosyal faaliyete katılmayan kız ergenler ($\bar{x}=50.16$) arasında .05 düzeyinde manidar bir fark saptanmıştır. Bu manidar farklılık, gündüzlü kız ergenlerin lehinedir. (Tablo 10.B.2.5).

Gündüzlü yüksek sosyoekonomik düzeyde, sosyal faaliyete katılan kız ergenler($\bar{x}=50.37$) ile yatılı yüksek sosyoekonomik düzeyde, sosyal faaliyete katılan kız ergenler($\bar{x}=41.33$) arasında .05 düzeyinde manidar bir fark bulunmuştur. Bu manidar farklılık, gündüzlü kız ergenlerin lehinedir. (Tablo 10.B.2.6).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre gündüzlü okuyan kız ergenlerin sosyal uyumları yatılı okuyan kız ergenlerden daha yüksek olmaktadır.

Gündüzlü okuyan kız ergenlerde sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumunun sosyal uyum üzerinde etkisi olduğu saptanırken yatılı okuyan kız ergenlerde bu duruma rastlanmamaktadır. Yani yüksek sosyoekonomik düzeyde olanlar ile sosyal faaliyete katılanların sosyal uyumları yüksek bulunmuştur.

Ergenin yaşamında ilk ve en önemli yeri, sosyalleşmenin ilk basamağı olan aile ve çevresi oluşturur. Bireyin kültürünün oluşmasına katkısı olan örf, adet ve geleneklerin ilk kazanıldığı kurum ailedir. Daha sonraki yıllarda oyun arkadaşları, okul arkadaşları, diğer erişkinler, çalışıyorsa iş çevresi, kitle iletişim araçları gibi kaynaklar sosyalleşme sürecine katkıda bulunur(Wolman, 1982).

Ergenlik döneminde belirli eğilimlerin oluşumunda çocukluk dönemlerinde kazanılan duygusal, sosyal ve zihinsel uyarılmalarla ilgili hazırlık döneminin önemi büyüktür. Bu nedenle aile ortamı içinde yeterli destek ve deneyim fırsatı elde eden ergenler, bu dönemi daha sakin ve başarılı geçirebilirler(Papalika ve Olds, 1981).

Ergenlik döneminde kişilik özelliklerini oluşturmada arkadaş gruplarının büyük etkisi vardır(Maslow, 1977).

Bireyin en büyük bilişsel, duygusal gelişme gösterdiği ve herşeyi eleştirip, soruşturup kendine özgü yeni bir dünya kurmaya çalıştığı ergenlik döneminde gencin en önemli güven kaynağını arkadaşlık oluşturur(Bühler, Spiegel, Thomas, 1987, s.87).

Gencin, yaşamında arkadaşlarıyla geçirdiği zaman ve grup etkileşimi çok önemli olmasına karşın ailenin etkisinin arkadaş grubunun etkisinden daha fazla olduğu görülmüştür(Özgöroğlu, 1991).

Sosyal davranış biçimlerinin zayıf olduğu ailelerde çocuklar ev dışında bu doğrultuda güçlü motivasyona sahip olsalar bile iyi bir sosyal uyum gösteremezler(Yavuzer, 1993, s.54).

Yatılı okullarda okuyan ergenlerde aileden uzak yaşamının söz konusu olması nedeni ile onların sosyalleşme sürecinde ailenin eksikliği gözlenmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre gündüzlü okuyan kız ergenlerin sosyal uyum düzeyleri yatılı okuyan kız ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç Özgöroğlu (1991), Yavuzer (1993), Wolman (1982)'in literatür bilgileri ile paralellik göstermektedir.

Folkins (1974), sosyal faaliyetlere katılmanın bireyin sosyalleşmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile bu literatür bilgisi tutarlılık göstermemektedir. Bunun nedeni Folkins'in yaptığı çalışmada gündüzlü okuyan ergenlerin yer almasından kaynaklanabilir. Çünkü bu araştırmadan elde edilen bulgular, gündüzlü okuyan kız ergenlerin sosyal faaliyete katılmalarının onların sosyal uyumlarını artırdığını göstermiştir. Yatılı okuyanlarda durum böyle olmamaktadır. Yatılı kız ergenlerden elde edilen bulgularla literatür bilgileri arasında tutarsızlık gözlenmektedir.

Ergenlik dönemindeki bireyin sosyoekonomik düzeyi, onun toplumsal gelişmesini etkilemektedir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ergenler, sosyoekonomik düzeyi düşük olan ergenlere göre daha olumlu bir sosyal gelişim göstermektedirler(Yavuzer, 1993).

Araştırma sonucunda sosyoekonomik durum bakımından elde edilen bulgular ile yukarıda belirtilen literatür bilgileri arasında tutarlılık bulunmamaktadır. Bu tutarsızlık sosyal faaliyete katılma durumunda olduğu gibi sadece yatılı okuyan kız ergenlerin bulguları için geçerlidir. Bunun sebebi de daha önce yapılan çalışmaların gündüzlü okuyan kız ergenler üzerinde yapılmasından kaynaklanabilir. Ayrıca ergenlerin uyum düzeylerini birçok değişken etkilemektedir. Bunlar; zeka, yaş, kalıtım, iç salgı bezleri, anne-baba tutumları, kardeş sayısı, okulun türü, beslenme şekli gibi değişkenlerdir(Onur, 1987; Scarr, 1992; Cüceloğlu, 1991; Ekşi, 1990).

Araştırmanın örneklemini oluşturan ergenlerin bu değişkenler açısından kontrol edilmemesi de araştırma sonucunda elde edilen bulgulara bu tür tutarsızlıklara neden olabilmektedir. Ayrıca yüksek sosyoekonomik düzeye sahip yatılı okulda okuyan kız ergenler, kendilerini aileden dışlanmış gibi hissedebilirler. Bu davranış da araştırma sonucunu etkileyebilmektedir.

Genel Uyuma İlişkin Bulgular.- Bu bölümde yatılı-gündüzlü okuma durumu, kardeş sayısı, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumunun genel uyum üzerinde etkisi olup olmadığı saptanmış, elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Yatılı-gündüzlü olma ve kardeş sayısına göre genel uyum varyans analizi sonuçları aşağıda Tablo 11.A'da verilmiştir.

TABLO 11.A

**Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Genel Uyum
İki Boyutlu Varyans Analizi Sonuçları**

VARYANS KAYNAĞI	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	f	Anlamlılık Seviyesi
Ana Etki	6436.610	6	1072.768	2.864	-
YATGÜN	3785.401	1	3785.401	10.104	0.01
KARSA	2651.208	5	530.242	1.415	-
İKİ YÖNLÜ ETKİLEŞİM					
YATGÜN KARSA	1650.015	5	330.003	.881	-
HÜCRELER İÇİ	167835.636	448	374.633		
TOPLAM	175922.261	459	383.273		

Tablo 11.A'dan anlaşılacağı üzere kardeş sayısı tek başına ve kardeş sayısı ve yatılı gündüzlü olarak okumanın birlikte genel uyum üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanırken, yatılı-gündüzlü okumanın .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir. Gündüzlü okuyan kız ergenlerin genel uyumları ($\bar{x}=87.30$) yatılı okuyan kız ergenlerin genel uyumlarından ($\bar{x}=81.27$) daha yüksek bulunmuştur.

Genel uyum; bireylerin kişilik özelliklerinin, kişisel ve sosyal uyum düzeylerinin bütünüdür(Özgüven, 1992).

Genel uyum düzeyi üzerinde yatılı-gündüzlü okuma durumunun etkisinin olması doğal bir sonuçtur. Çünkü kişisel uyum ve sosyal uyum üzerinde de yatılı-gündüzlü okuma durumunun etkisi olduğu saptanmıştır.

Yatılı-gündüzlü olma, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumuna göre genel uyum frekans, aritmetik ortalamaları aşağıda Tablo 11.B'de sunulmuştur.

TABLO 11.B**Yatılı-Gündüzlü Olma ve Kardeş Sayısına Göre Genel Uyum****Frekans ve Ortalama Dağılım Tablosu**

			0	1	2	3	4	5 ve ↑
Y A T I L I	f	159	9	47	38	29	17	19
	$\bar{x}$	81.27	71.00	83.19	85.32	80.28	78.82	77.00
G Ü N D Ü Z L Ü	f	301	20	102	89	47	22	21
	$\bar{x}$	87.30	90.70	89.68	87.58	83.96	82.86	83.48
T O P L A M	f	460	29	149	127	76	39	40
	$\bar{x}$	85.22	84.59	87.63	86.91	82.55	81.10	80.40

Yatılı-gündüzlü olma, sosyoekonomik durum, sosyal faaliyete göre genel uyum varyans analizi sonuçları Tablo 12.A'da verilmiştir.

TABLO 12.A

Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum, Sosyal Faaliyete Göre Genel Uyum

Varyans Analizi Sonuçları

VARYANS KAYNAĞI	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	f	Anlamlılık Seviyesi
Ana Etki	5825.834	4	1456.459	4.005	0.01
YATGÜN	3785.401	1	3785.401	10.410	0.01
SOSFAA	143.169	1	43.169	.394	-
SOEK	1897.264	2	948.632	2.609	-
İKİ YÖNLÜ ETKİLEŞİM	5257.521	5	1051.504	2.892	0.01
YATGÜN SOSFAA	2.061	1	2.061	.006	-
YATGÜN SOEK	4541.632	2	2270.816	6.245	0.01
SOSFAA SOEK	524.801	2	262.401	.722	-
ÜÇ YÖNLÜ ETKİLEŞİM					-
(YATGÜN - SOSFAA - SOEK)	1931.751	2	965.876	2.656	
HÜCRELER İÇİ	162907.154	448	363.632		
TOPLAM	175922.261	459	383.273		

Tablo 12.A'da görüldüğü gibi yatılı-gündüzlü olma, sosyal faaliyete katılma, sosyoekonomik durumun kız ergenlerin genel uyum düzeylerine birlikte etkisi olmadığı saptanmıştır.

Yatılı-gündüzlü olma durumunun genel uyum üzerinde .01 düzeyinde anlamlı farklılık yarattığı saptanmıştır. Bu farklılık gündüzlü okuyan kız ergenlerin lehinedir. ($\bar{x}=87.30$).

Yatılı-gündüzlü okuma ve sosyoekonomik durumun birlikte genel uyum üzerinde .01 düzeyinde farklılık bulunmuştur. (Tablo 12.A) Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için Tukey Kramer Testi uygulanmıştır. (Tablo 12.B.1). Sosyal faaliyete katılmanın ve sosyoekonomik durumun tek başına genel uyum düzeylerinde anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Yatılı-gündüzlü olma ve sosyal faaliyete katılmanın birlikte, sosyal faaliyete katılma ve sosyoekonomik durumun birlikte genel uyum üzerinde etkisi olmadığı saptanmıştır.

Yatılı-gündüzlü olma, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete göre genel uyum frekans, aritmetik ortalama ve Tukey Kramer Testi sonuçları Tablo 12.B.1 ve 12.B.2'de verilmiştir.

TABLO 12.B.1

**Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum Ve Sosyal Faaliyete Katılma Durumuna
Göre Genel Uyum Frekans Ve Aritmetik Ortalama, Tukey Kramer Testi Sonuçları**

		Sosyal Faaliyete Katılma		Sosyoekonomik durum			TOPLAM
		Hayır	Evet	Düşük	Orta	Yüksek	
Y A T I L I	f	108	51	30	107	22	159
	$\bar{x}$	81.27	81.27	78.80	β 84.23	$\beta\Delta$ 70.23	81.27
G Ü N D Ü Z L Ü	f	204	97	65	153	83	301
	$\bar{x}$	86.72	88.54	$\oplus$ 82.74	87.18	$\Delta\oplus$ 91.10	87.30
T O P L A M	f	312	148	95	260	105	460
	$\bar{x}$	84.83	86.03	81.49	85.97	86.72	85.22

TABLO 12.B.2

Yatılı-Gündüzlü Olma, Sosyoekonomik Durum ve Sosyal Faaliyete Katılma
Durumuna Göre Genel Uyum Frekans ve Aritmetik Ortalama, Tukey
Kramer Testi Sonuçları

		SOEK=1		SOEK=2		SOEK=3	
		Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet
YATILI	f	21	9	77	30	10	12
	$\bar{x}$	80.67	74.44	83.01	87.37	69.10	71.17
GÜNDÜZLÜ	f	40	25	108	45	56	27
	$\bar{x}$	78.35	89.76	87.81	85.67	90.57	92.19
TOPLAM	f	61	34	185	75	66	39
	$\bar{x}$	79.15	85.71	85.82	86.35	87.32	85.72

Yatılı-gündüzlü okuma ve sosyoekonomik durumun birlikte genel uyum üzerinde .01 düzeyinde farklılık bulunmuştur. (Tablo 12.A) Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için Tukey Kramer Testi uygulanmıştır. (Tablo 12.B.1) Bu teste göre;

Yatılı okuyan orta sosyoekonomik düzeye sahip kız ergenler ($\bar{x}=84.23$) ile yüksek sosyoekonomiye sahip yatılı kız ergenler ($\bar{x}=70.23$) arasında .05 düzeyinde manidar bir farklılık bulunmuştur.(Tablo 12.B.1.β). Bu manidar farklılık, orta sosyoekonomik düzeye sahip yatılı kız ergenlerin lehinedir.

Gündüzlü okuyan düşük sosyoekonomik düzeye sahip kız ergenler ($\bar{x}=82.74$) ile yüksek sosyoekonomik düzeye sahip gündüzlü kız ergenler ($\bar{x}=91.10$) arasında .05 düzeyinde manidar bir farklılık saptanmıştır. (Tablo 12.B.1.θ) Bu manidar farklılık, yüksek sosyoekonomik düzeye sahip kız ergenlerin lehine olmaktadır.

Yatılı yüksek sosyoekonomik düzeye sahip kız ergenler($\bar{x}=70.23$) ile gündüzlü yüksek sosyoekonomik düzeye sahip kız ergenler ($\bar{x}=91.10$) arasında .05 düzeyinde

manidar bir farklılık bulunmuştur. (Tablo 12.B.1.8). Bu manidar farklılık, gündüzlü okuyan kız ergenlerin lehine bulunmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre yatılı-gündüzlü okuma durumunun genel uyum üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Gündüzlü okuyan kız ergenlerin genel uyumlarını sosyoekonomik durumun etkilediği saptanırken, yatılı okuyan kız ergenlerde bu durum gözlenmemektedir.

Ergen sosyal saygınlık kazanmaya ve statü sahibi olmaya gereksinim duyar. Genel uyum, geniş ölçüde bu gereksinimin karşılanmasına bağlıdır. Ergenlik yılları bir anlamda sosyal gelişim ve uyum yılları olarak da nitelenebilir(Yavuzer, 1993, s.293).

Genel uyum, zamanla kazanılmaktadır. Bu uyum, ergenlik döneminde bazı deneyimlerle gelişir. Çocuklukla erişkinlik arasındaki geçiş döneminde bireyin çocukça alışkanlık ve davranışları, yerlerini olgun tutum ve davranışlara bırakır. Bu evrede, artık birey öğretmen, anne ve babasının yardımı olmaksızın çevresine tek başına bakmayı öğrenmektedir. Bu geçiş döneminin başarılı olması, ergen adayının bu döneme iyi hazırlanmış bulunmasına bağlıdır. Bu hazırlık döneminde de aile üyelerinin etkisi kuşkusuz büyüktür(Yavuzer, 1993, s.293).

Ergenlik döneminde çevre daha genişler. Ergen, aile etkisinden ve çevreden kurtulmak için çaba harcar. Yaşıtlarıyla birlikte bulunmak ister, onlardan çok etkilenir. Karşı cins ile arkadaşlık ve ilişki kurup sürdürmek yaşamında önemli yer alır(Köknel,1982).

Yavuzer (1993), okulun; sosyalleşme sürecinde ilk toplumsal kurum olduğunu söylemiştir. Ergenlerin sosyalleşmesinde okulun ve ailenin ayrılmaz bir bütün olduğu görülmektedir.

Özgöroğlu (1991), ergenin yaşamında arkadaşlarıyla geçirdiği zaman ve grup etkileşimi çok önemli olmasına karşın ailenin etkisinin arkadaş grubu etkisinden daha fazla olduğunu belirtmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular göstermektedir ki, gündüzlü okuyan kız ergenlerin kişisel uyum, sosyal uyum ve genel uyumları yatılı okuyan kız ergenlerin kişisel uyum, sosyal uyum ve genel uyumlarından daha yüksek olmaktadır.

Sosyoekonomik durum , sosyal faaliyete katılma, gündüzlü kız ergenlerin kişisel uyum, sosyal uyum ve genel uyumlarında etkili olurken, yatılı kız ergenlerin kişisel uyum, sosyal uyum ve genel uyumlarında etkili olmamaktadır. Bu durumda yatılı kız ergenlerin kendilerini aileden dışlanmış hissetmelerinden ve aile üyeleri ile etkileşim eksikliğinden kaynaklanabilmektedir.

Thomas, okulun türünün bireyin sosyalleşmesini etkilediğini söylemiştir(Carter, 1974). Atalay (1990), yatılı okullarda okuyan ergenlerin psikososyal gelişimlerinin ve kişilik gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiğini söylemektedir.

Literatür bilgileri ile araştırma sonucunda elde edilen gündüzlü kız ergenlerin yatılı kız ergenlere göre uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusu ve sosyoekonomik durumun gündüzlü kız ergenlerin uyum düzeylerini etkilediği bulgusu ile tutarlılık göstermektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu da özsaygı düzeyi üzerinde sosyoekonomik durumun, sosyal faaliyete katılmanın ve yatılı-gündüzlü okuma durumunun etkisi olmadığıdır. Ayrıca beş ve daha fazla kardeşe sahip olan gündüzlü kız ergenlerin özsaygı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Satılmış (1988)'ın yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin benlik saygılarıyla ilgili araştırmasının sonucunda depresif duygular açısından yetiştirme yurdu gençleri ile aileli gençler arasında anlamlı bir fark görülürken, özsaygı açısından bir fark bulunamamıştır.

Yukarıdaki çalışmadan elde edilen sonuçların bu araştırmada elde edilen özsaygı düzeyleri ile ilgili bulguyu destekleyici yönde ipuçları verdiği söylenebilir.

BÖLÜM V

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

Özet

Bu araştırma, yatılı okulda okuyan kız ergenler ile ailesi yanında okuyan, kız ergenlerin özsaygı, uyum düzeyi yönünden aralarında manidar bir fark bulunup bulunmadığını saptamak amacı ile yapılmıştır.

İlişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanan araştırmanın evrenini, İstanbul İli'nde Anadolu yakasında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak öğretim yapan, yatılı ve gündüzlü öğrencileri bulunan kız liselerinin ikinci sınıflarında okumakta olan 16 yaş grubu ergenleri oluşturmaktadır. İstanbul İli Anadolu yakasında bulunan okullardan random olarak seçilen Üsküdar, Kadıköy ve Kandilli Kız Liselerinin 2. sınıflarında okuyan kız ergenlerden oluşan 460 kişi de araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örnekleme oluşturan ergenlerin 159'u yatılı, 301'i gündüzlü öğrencilerdir.

Araştırmanın veri toplama aşamasında iki ölçekten yararlanılmıştır. Ergenlerin özsaygı düzeylerini belirlemek için "Piers Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği", uyum düzeylerini belirlemek için "Hacettepe Kişilik Envanteri" uygulanmıştır. Bu envanterde genel uyum puanı; kişisel uyum ve sosyal uyum puanından oluşmaktadır. Ergenlerin sosyalleşme düzeyleri araştırmada bu genel uyum puanından oluşmaktadır. Ergenlerin demografik bilgilerini saptamak için "Kişisel Bilgi Formunu cevaplamaları istenmiştir.

Veriler toplandıktan sonra istatistiksel çözümler yapılmıştır. Kız ergenlerin özsaygı düzeylerinin; sosyal faaliyete katılıp katılmama durumlarına, kardeş sayılarına, sosyoekonomik durumlarına ve yatılı ya da gündüzlü olarak eğitim görme durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve bu değişkenlerin ortak etkilerini saptamak için iki boyutlu ve üç boyutlu varyans analizi uygulanmıştır.

Kız ergenlerin uyum düzeylerinin (kişisel uyum, sosyal uyum ve genel uyum) ; sosyal faaliyete katılıp katılmama durumlarına, sosyoekonomik durumlarına, kardeş sayılarına ve yatılı ya da gündüzlü olarak eğitim görme durumlarına göre farklılaşıp

farklılaşmadığını ve bu değişkenlerin ortak etkilerini saptamak için iki boyutlu ve üç boyutlu varyans analizi uygulanmıştır.

Ayrıca varyans analizi sonucu anlamlı olduğunda hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu saptamak üzere Tukey Kramer Testi uygulanmıştır.

Elde edilen istatistiklerin manidarlığı .05 düzeyinde test edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular özetle aşağıda sunulmuştur:

1. 5 ve daha fazla kardeşi olan, gündüzlü okuyan kız ergenlerin özsaygı düzeyleri, 5 ve daha fazla kardeşi olan yatılı okuyan kız ergenlerden yüksek bulunmuştur.

2. Yatılı-gündüzlü olma durumu ve kardeş sayısının ortak etkisi özsaygı üzerinde anlamlı bulunmamıştır.

3. Yatılı-gündüzlü olma durumu, sosyoekonomik durumun ve sosyal faaliyete katılma durumunun özsaygı düzeyi üzerinde etkisi olmadığı saptanmıştır.

4. Yatılı-gündüzlü okuma durumunun kişisel uyum, sosyal uyum ve genel uyum düzeyleri üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır. Bu uyum düzeyleri gündüzlü okuyan kız ergenlerde daha yüksek bulunmuştur.

5. Yatılı-gündüzlü olma, sosyoekonomik durumun ve sosyal faaliyete katılma durumunun birlikte kişisel uyum üzerinde etkisi olmadığı saptanmıştır.

6. Yatılı-gündüzlü olma durumu ve kardeş sayısının birlikte kişisel uyum üzerinde etkisi olmadığı saptanmıştır.

7. Yatılı-gündüzlü olma durumu ve kardeş sayısının birlikte sosyal uyum üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur.

8. Sosyoekonomik durumun tek başına sosyal uyum üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığı saptanmıştır. Elde edilen farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için yapılan Tukey Kramer Testi'ne göre orta sosyoekonomik düzeye sahip kız ergenlerin sosyal uyumları düşük ve yüksek sosyoekonomik düzeye sahip kız ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur.

9. Yatılı-gündüzlü okuma ve sosyoekonomik durumun birlikte sosyal uyum üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığı saptanmıştır. Yapılan Tukey Kramer Testi'nde gündüzlü okuyan yüksek sosyoekonomik düzeydeki kız ergenlerin sosyal uyumları yatılı okuyan yüksek sosyoekonomik düzeye sahip kız ergenlerin sosyal uyumlarından yüksek bulunmuştur.

10. Yatılı-gündüzlü okuma durumu, sosyoekonomik durum, sosyal faaliyete katılma durumunun ortak etkisi sosyal uyum üzerinde manidar bir fark yaratmıştır.

Yapılan Tukey Kramer Testi'nde gündüzlü kız ergenlerin sosyal uyumlarının sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumu ile etkilendiği saptanırken, yatılı kız ergenlerde bu duruma rastlanmamaktadır. Sosyal faaliyete katılan ve sosyoekonomisi yüksek olan gündüzlü kız ergenlerin sosyal uyumları yatılı okuyan kız ergenlerden yüksek bulunmuştur.

11. Yatılı-gündüzlü olma ve kardeş sayısının birlikte genel uyum üzerinde etkisi olmadığı saptanmıştır.

12. Yatılı-gündüzlü okuma ve sosyoekonomik durumun birlikte genel uyum üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır. Yapılan Tukey Kramer Testi'nde gündüzlü okuyan yüksek sosyoekonomiye sahip kız ergenlerin yatılı yüksek sosyoekonomiye sahip kız ergenlerden genel uyumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sosyoekonomik durum genel uyum üzerinde gündüzlü kız ergenlerde etkili olurken yatılı kız ergenlerde etkili olmamaktadır.

13. Genel uyum üzerinde yatılı-gündüzlü okuma durumu, sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumunun ortak etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Sonuç

Araştırmada elde edilen bulgulara göre kız ergenlerin 5 ve daha fazla kardeşe sahip olan ve gündüzlü okuyanların da özsaygı düzeyi daha yüksek olmaktadır. Kız ergenlerin özsaygı düzeylerini; sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumu etkilememektedir.

Kız ergenlerin uyum düzeylerini, yatılı-gündüzlü okuma durumları etkilemektedir. Gündüzlü okuyan kız ergenler, yatılı okuyan kız ergenlere göre daha sosyaldir.

Gündüzlü okuyan kız ergenlerin uyum düzeylerini sosyoekonomik durum ve sosyal faaliyete katılma durumu etkilemektedir. Sosyoekonomik durumu yüksek olan ve sosyal faaliyete katılan gündüzlü okuyan kız ergenlerin sosyalleşmeleri daha yüksektir.

Gündüzlü okuyan ergenlerde görülen bu sonuçlara yatılı okuyan kız ergenlerde rastlanmamaktadır. Onların sosyalleşmelerini sosyoekonomik durum, sosyal faaliyete katılma durumu etkilememektedir.

Ergenliğe geçiş dönemindeki bireylerin verimli, mutlu ergen haline gelmeleri fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gereksinimlerinin karşılanması ile sağlanır. Bu dönemde dönemsel sorunları yaşayan farklı kişilik özellikleri ve sosyokültürel

özellikleri olan, öğrenimlerini yatılı veya gündüzlü olarak sürdüren ergenler arasında sosyalleşme düzeylerinin farklı çıkması doğal bir sonuç olmaktadır.

Son olarak diyebiliriz ki, ergenlerin sosyal bir birey olması için okudukları okulun türü yani yatılı ya da gündüzlü olması etkili olmaktadır. Olumlu bir sosyal gelişimin, ergenlerin okul ve aile faktörlerinin bir bütün olarak ele alındığında sağlanabileceği bir gerçektir.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

1. Aile ve toplum; ergenlik dönemi ve bu dönemin problemleri konusunda bilinçlendirilmelidir. Bu yapılırken kitle iletişim araçlarından faydalanılabilir, konu ile ilgili paneller düzenlenebilir, ana-baba okulları açılabilir.
2. Yatılı okulların eğitim programı ergenlerin özellikleri dikkate alınarak hazırlanıp, öğretim programı zenginleştirildiği ve grup tartışmalarına yer verildiği takdirde ergenlerin uyum sorunları olumlu yönde desteklenebilir.
3. Yatılı okullarda görev yapan öğretmenlerin ve personelin ergenlerin problemlerini, duygularını, meraklarını paylaşabilecekleri ve konusunda uzman kişiler olmasına dikkat edilmelidir. Bu okullarda görev yapan personelin, aynı zamanda öğrencilerin aile faktörünün de yerini dolduracağı gözardı edilmemelidir.
4. Yavuzer (1993)'e göre sosyoekonomik durum bireylerin kişisel uyumları üzerinde etkin rol oynarken, araştırma sonucunda elde edilen bulgularda yatılılarda etkin rol oynamamaktadır. Bu sebeple araştırma daha büyük gruplarda aynı değişkenlerle yinelenmelidir.
5. Okullardaki psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine daha fazla önem verilmelidir. Uyum ve özsaygı düzeylerini artırıcı ve geliştirici psikolojik yardım çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Ergenlerde uyum ve özsaygı düzeyini geliştirmek için oyunla grupla psikolojik danışma ve bireysel danışmalardan yararlanılabilir. Oyunlar konusunda Akkök (1996)'ün çalışmalarından yararlanılabilir.
6. Sosyal faaliyete katılmanın bireylerin özsaygı ve uyum düzeylerini geliştirdiği düşünülerek okullarda bu tür faaliyetlere daha fazla zaman ayrılmalı, öğrenciler bu konuda teşvik edilmeli, onlara bu konuda gerekli yardım ve rehberlik yapılmalıdır. Ayrıca okullardaki sosyal faaliyetlerde değişiklikler, düzeltmeler yapılabilir.
7. Yatılı okullarda okuyan kız ergenlerin haberleşme, uyku, hijyen, beslenme ve sosyokültürel sorunları da olabileceği düşünülüp, bu yönde de araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abernathy, J.Thomas;And-Others.The Relationship Between Smoking and Self-Esteem. Adolescence; v 30 n 120 p 899 -907, 1995.
- Akay,Nuray “ Lise Öğrencilerine İlişkin Bazı Niteliklerin Sosyal ve Kişisel Uyum Düzeylerine Etkisi ”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi . Ankara: Hacettepe Üniversitesi,1990
- Akbağ, Müge. “Liseli Ergenlerin Anne Babaların Tutumlarını Algılamaları İle Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.
- Akkök, Füsün. İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi. Ankara, 1996.
- Arıca, Osman Tolga. Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim dağı İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995.
- Aslan, Esra. “Benlik Kavramı ve Bireyin yaşamındaki Etkileri”. Eğitim Bilimleri Dergisi. İstanbul: M.Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi, Sayı:4, s.7-14, 1992.
- Atalay, M. Çağdaş Modelc Ulaşmada Çözüm ve Öneriler. II.Ulusal Hemşirelik Kongresi, İzmir, Eylül 1990.
- Aydın, Betül. “Aile Yapısı ve Aile İçi İlişkilerin Liseli Ergenlerin Kendini Kabul Seviyelerine Etkisi” Yayınlanmamış Araştırma. İstanbul 1991..
- Ayral, Türkan. Gençliğin Sosyal Sorunları. 2. Milli Gençlik Kongresi Tebliğler. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1988.
- Barber,K.Brian And-Others.Parental Behaviors and Adolescent Self-Esteem in the United States and Germany. Journal of Marriage and the Family; v 54 n 1 p 128 41, 1992.
- Baier, M., Welch, M. An Analysis of The Concept of Homesickness, Arch. Psychiatr Nurse, 1: 54, 1992.
- Bakken, Land., Romig, C. Adolescent Ego Development: Relationship to Family Cohesion And Adaptability, Journal of Adolescence, 1: 83, 1989.
- Baltaş, Acar. Üstün Başarı. 4. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- Baş, Mesut. “Grupla Psikolojik Danışmanın Bireylerin Kaygı ve Uyum Düzeyleri Üzerindeki Etkisi” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1984.
- Baymur, Feriha. Genel Psikoloji. İstanbul: İnkılap ve Aka Basımevi, 1989.

- Bilal, Glden. " Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi ", Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1984.
- Blake, Patricia- Clark; Slate, R.John. A Preliminary Investigation in to the Relation ship between Adolescent Self-Esteem and Parental Verbal Interaction. School Counselor ; v41 n2 p81-85 1993.
- Buscaglia, Leo. Kişilik. Çeviri: Nejat Ebcioglu. İstanbul: İnkılap Basımevi, 1987.
- Bhler, C., Spiegel, K.P. and Thomas, K. Gelişim Psikolojisi Araştırmaları. Çeviren: S. Zeytinoglu. 2. Baskı. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık, 1987.
- Can, G. Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarım Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, 1986.
- Carter, J.B. Dictionary of Education. New York: McGraw Hill, Book Company. 3nd Edition, 1973.
- _____. A Study of The Effects Multi-Grade Grouping On The Attitudes Towards, Self, Peers And Fifth Grade Students. Dissertation Abstracts International. Michigan State University, 1974.
- Chen, Hsiao Ngo and Chien Wen Su. " The Perception Of Parent-Child Relationships and its Relation To Adjusment Of Adolescents", Bullet in Of Educational Psyshology. Vol: 10, 1977, s.91-106
- Clark, Jennifer; Barber, L.Bonnie. Adolescents in Post divorce and Always-Married families: Self-Esteem and Perceptions of Fathers Interest. Journal of Marriage and the family ; v56 n3 p608-14 1994
- Corsini, R.D. Concise Encylopedia of Psychology. Awiley Interscience Publication New York, 1987.
- Cüceloğlu, Doğan. İnsan ve Davranış. 2. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991.
- _____. İnsan İnsana. 1. Baskı. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1979.
- _____. İçimizdeki Biz. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1993.
- Çetin, M., Sürmeli, A. ve Burkovik, Y. Liseli Adölesanların Benlik Saygıları ve Ruhsal Durumlarını Etkileyen Faktörlerin Araştırılması. XXVI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi. İzmir, Kasım 1990.
- Çağlar, Doğan. Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi. Genişletilmiş İkinci Basım, Ankara: A.. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:103, 1981.
- Dai, S. Expectations And Risks Involved In Educating Adolescents In Boarding Schools.

Journal Announcement, 8: 21, 1967.

Doğan, Orhan., Doğan, Selma., Çorapçıoğlu, Aytül ve Çelik, Gamze. "Aktif Sosyal Etkinliklere Katılmanın Beden İmgesine ve Benlik Saygısına Etkisi". 3P Dergisi. C:2, Sayı:1, 1994, s.33-39.

Dukes, L.Richard; Martinez, Ruben. The Impact of Ethgender on Self-Esteem among Adolescents. Adolescence; v29 n113 p105-15 1994.

Ekşi, Aysel. Gençlerimiz ve Sorunları. İstanbul: İ.Ü. Yayınları. No: 2790, Medikososyal Merkezi Yayın No: 1, 1982.

_____. Çocuk, Genç, Ana Babalar. 1. Baskı. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1990.

Enç, Mithat. Ruh Sağlığı Bilgisi. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi. Dokuzuncu Basım, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1984.

Erkan, Gönül. "Boşanmanın Çocukların Benlik Tasarımı Düzeyine Etkisi" Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi. Cilt: 4, Sayı: 2-3, 1986, s.141-159

Eysenck, H.J. Child Socializasyon. London, 1993.

Fındıkcı, İlhami. "Aile İçinde Disiplin", Yaşadıkça Eğitim, Sayı:6, 1989, s.27-31.

Fisher, S.,Hood,B. "Valnerability Factors In The Transition To University: Self Reported

Mobility History And Sex Differences As Factors In Psychological Diturbance", Br. J Psychol., 3: 309, 1989.

Freedman, Jonathan L., Sears, David O., Carlsmith, J. Merrill. Sosyal Psikoloji. Çeviren: Ali Dönmez. İstanbul: Ara Yayıncılık, 1989.

Folkins, CH. Effects of Psychal Training On Mood. Jclin Psychol. 1974: 32: 385-388.

Foon, A.E. The Relationship Between School Type And Adolescent Self Esteem , Attribution Styles And Affiliation Needs, Implications For Educational Outcome. Br. J. Educ Psychol., 1:44, 1988.

Geçtan, Engin. Çağdaş Yaşam ve Normaldışı Davranışlar. Ankara: Maya Matbaası,1981.

_____. İnsan Olmak. İstanbul: Adam Yayıncılık, 1984.

_____. Psikanaliz ve Sonrası. 4. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986.

Glen dinning, Anthony; Hendry, Leo; Shucksmith, Janet. Life style , health and social class in adolescence. Social Science and Medicine; vol41 1995, 235-248.

- Goldberg, D.Alan; Chandler,J.L. Timothy. Academics and Athletics in the Social World of Junior High School Students. *School Counselor*; v40 n1 p40-45 1992
- Gökçe, B. Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları. Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 270/19, 1984.
- Gündüz, Y. Çocuğunuzun Başarısı Elinizdedir. Ankara, 1983.
- Güngörmüş, Oya. “Baba Yoksunluğunun Benlik Kavramına Etkisi ve Babasız Öğrencilerin Problemlerinin Hangi Alanlarda Yoğunlaştığının Saptanması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, 1986.
- Halpin, Glennelle, Gerald Halpin and Thomas Whiddon. “The Relationship of Perceived Parental Behaviors to Locus of Control And Self Esteem American Indian and White Children”, *The Journal of Social Psychology*. No: 111, 1980, s. 189- 195.
- Ho, Camilla. S; And-Others. Effects of Economic Hardship on Adolescent Self-Esteem: A Family Mediation Model. *Adolescence*; v30 n117 p117-31 1995
- Ingersoll, S.Karen ; Cornell, G.Dewey. Social Adjusment of Female Early College Entrants in a Residential Program. *Journal for the Education of the Gifted*; v19 n1 p45-62, 1995
- İşmen, Esra. “Duygusal İstismarın Liseli Ergenlerin Kendini Kabul Seviyelerine Etkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1993.
- Jersild, A.T. Child Psychology. Fifth Edition, Prentice Hall Inc, 1960.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. “Türkiye’de Aile Kültürü”, *Kadın Araştırmaları Dergisi*. İstanbul: İ.Ü. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sayı:1, 1993.
- Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler. 4 Basım. Ankara, 1991.
- Kashani, J.H., Rosenberg, T., Beck, N.E., Reid, S.C., Battle, E.F. “Characteristics of Well Adjusted Adolescence”, *Can J Psychiatry*, 6: 418, 1987.
- Kaufman, L.Elaine ; Payne, H.Laura. Self-Esteem in the ESL female Adolescent as compared to Self-Esteem in the Non-ESL female Adolescent *EDRSS Price* , Virginia, 1994.
- Keefe, Keunho ; Berndt, J.Thomas. Relations of friendship Quality to Self-Esteem in Early Adolescence. *Journal of Early Adolescence*; v16 n1 p110-29, 1996.

- Kızıltan, Gonca. "Üniversite Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerini Etkileyen Etmenler". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1984.
- Koptagel-İlal, Günsel. Tıpsal Psikoloji. Genişletilmiş 2. Basım. İstanbul: Beta Yayıncılık, 1984.
- Köknel, Özcan. Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları. İstanbul: Cem Yayınevi, 1979.
- _____. Kişilik. 2. Baskı. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1985.
- _____. Ailede ve Toplumda Ruh Sağlığı. İstanbul: Hür Yayınları, 1981.
- _____. Çocukta Uyumsuzluk. İstanbul: 1982.
- Kulaksızoğlu, Adnan. "Gençli Çağı ve Ülkemizde Gençlik Sorunları". Eğitim Bilimleri Dergisi. İstanbul: M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Sayı:2, 1990, s. 133-134.
- Kurç, Güzin. "Bazı Kişisel, Sosyoekonomik Kültürel Değişkenlerin Lise Öğrencilerinin Uyum Alanları ve Uyum Yöntemlerine Etkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara : Hacettepe Üniversitesi, 1989.
- Kuzgun, Yıldız. "Anne Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi", Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, 1973.
- _____. "Psikolojide İnsancı Yaklaşım", Eğitim Bilimleri Dergisi. Cilt: 18, Sayı: 1-2, Ankara: A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1985, s.1-17.
- Lackovic, Grgin; Katica. Pubertal Status, Interaction with Significant Others and Self-Esteem of Adolescent Girls. *Adolescence* ; v29 n115 p691-700, 1994.
- Lee, L.Annette. Self- Esteem of Adolescent. Athletes. U.S. Emporia State University, 1996
- Manson, S.M., Beals, J., Dich, R.W., Duclos, C. " Risk Factors of Suicide Among Indian Adolescents At A Boarding School", Public Health Rep, 6: 609, 1989.
- Maslow, D.R. Text Book of Pediatric Nursing. W.B. Saunders Company, Toronto, 1977.
- Miller, Joanne; Yung, Susan . The role of Allowances in Adolescent Socialization. Youth and Society; 1990 vol22, New York, 1990.
- Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, 1995.
- Morgan, C.T. Psikolojiye Giriş. Çeviren: S. Karakaş. 3. Baskı. Ankara: Meteksan Ltd. Şti, 1986.
- Moura, H.C. "Family Picture of Children Boarding School", Journal Of Announcement, 8: 21, 1967.

- Navaro, Leyla. "Bağıllık ve Bağımlılık: Kadının Bağıllığı Nasıl Bağımlılığa Dönüşür?", Kadın Araştırmaları Dergisi. İstanbul: İ.Ü. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sayı: 1, 1993.
- Neyzi, O. Pediatric J. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi, 1989.
- Onur, Bekir. Ergenlik Psikolojisi. 2. Baskı. Ankara: Hacettepe Taş Yayınevi, 1987.
- Ortaöğretim Kurumlarına Göre 1996 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı Sonuçları. ÖSYM Yayınları, 1996.
- Ortaokul Sonu DP.Y ve Bursluluk Sınav Klavuzu. ÖSYM, 1997.
- Önder, Y.İ. "Akademi ve Sosyal Alanlardaki Başarısı ve Başarısızlık Yaşantılarının Çocuğun Kendini ve Yaşantılarının Nedenlerini Algılaması Üzerindeki Etkileri". Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, 1982.
- Öner, Necla., Çataklı, Melike. "Does Education Make A Difference In The Child Rearing Attitudes of Prents In Turkey?", Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, Vol:11, 1984-1985.
- _____. Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği: Piers Harris Ölçeğinin Bir Çeviri ve Güvenirlik Çalışması" Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, 12, 1986-87, s.85-100.
- Özgöroğlu, M. Adolesans Döneminde Benlik İmajı. Uzmanlık Tezi. İstanbul: İ.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, 1991.
- Özgüven, Ethem. Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı. İkinci Revizyon. Ankara, 1992.
- Papalika, D.E., Olds, S.W. Human Development. McGraw Hill Book Company, New York, 1981.
- Paterson , Janis; And-Others. Adolescent Attachment to Parents and Friends in Relation to Aspects of Self-Esteem. Journal of Youth and Adolescence ; v24 n3 p365-76 , 1995.
- Rogers, C.R. Client Centered Theraphy. Boston: Houghton, Mifflin, 1951.
- Rumpel, Catherina ; Harris, B. Tamara. The Influence of Weight on Adolescent Self-Esteem. Journal of Psychosomatic Research; 1994 vol38 547-556.
- Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kanunu, Madde 83, 1984.
- Saral, Hatice. "Samsun Çocuk Yuvası Örneğinde Korumaya Muhtaç Çocukların Davranış Sorunları ve Sosyal Hizmetin Müdahale Yaklaşımları". Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1990.
- Satılmış, Güner. "Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerde Benlik Saygısı". Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir, 1988.

- Scarr, S. Developmental Theories For The 1990. s: Development And Individual Differences Child Development. 1:1, 1992.
- Shutherland, Stuart. The International Dictionary of Psychology. New York: The Continuum Publishing Company, 1989.
- Sullivan, H.S. The Interpersonal Theory of Pschiatry. New York, 1953.
- Şağban, Sabiha. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Ankara, 1984.
- Şemin, Refia. Gençlik Psikolojisi. İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. No:2677, İstanbul, 1984.
- _____. Ruh Sağlığı. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1977.
- Steitz, A. Jean ; Owen , P.Tulita. School Activites and Work: Effects on Adolescent Self-Esteem . Adolescence ; v27 n105 p37-50, 1992.
- Türköz, N., Erkmen, H., Seber, G., Tekin, D. Anadolu Üniversitesi Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarına İlişkin Bir Çalışma. XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Mersin, Ekim, 1989.
- Varış, Fatma. "Gençlik Döneminin Psikososyal Sorunları", Okul Çocuğu ve Adölesan Döneminde Sağlık. 7. Pediatri Günleri Raporları. Düzenleyenler: Hülya Günöz, Rüveyde Bundak, İstanbul, 1986.
- _____. Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler. Ankara Üniversitesi Eğt. Fak, Yay., 1968.
- Wolman, B.B. Handbook of Developmental Psychology. Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey, 1982.
- Yanbastı, Gülgün. Kişilik Kuramları. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:53, 1990.
- Yavuzer, Güler. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinde Akademik Başarının Benlik Saygısına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 1991.
- Yavuzer, Haluk. Çocuk Psikolojisi. 3. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987.
- _____. Ana Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992.
- _____. "Çocuğun Duygusal ve Toplumsal Gelişim Özellikleri", Aile ve Çocuk / 1982-1983 Seminer Konferanslar. Ed. Haluk Yavuzer. İstanbul, 1984.
- _____. Çocuk ve Suç. Ankara: Remzi Kitabevi, 1993.
- Yörükoğlu, Atalay. Gençlik Çağı. 3. Baskı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986.
- _____. Çocuk Ruh Sağlığı. . Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1988.

EK I

KENDİM HAKKINDA DÜŞÜNCELERİM

AÇIKLAMA: Aşağıda 80 cümle var. Bunlardan sizi tanımlayanları *evet*, tanımlamayanları ise *hayır* ile cevaplandırın. Bazı cümlelerde karar vermek zor olabilir. Yine de lütfen bütün cümleleri cevaplayın. Aynı cümleyi hem evet, hem hayır şeklinde işaretlemeyin. Unutmayın, cümledeki ifade genellikle sizi anlatıyorsa evet, genellikle sizi anlatmıyorsa hayır olarak işaretleyeceksiniz. Cümlelerin size uygun olup olmadığını en iyi siz kendiniz bilebilirsiniz. Bunun için kendinizi gerçekten nasıl görüyorsanız aynen öyle cevaplandırın. Cevaplarınızı işaretlerken, buradaki cümlelerin numarası ile cevap kağıdındaki numaranın aynı olmasına dikkat edin.

1. İyi resim çizerim.
2. Okul ödevlerimi bitirmem uzun sürer.
3. Ellerimi kullanmada becerikliyimdir.
4. Okulda başarılı bir öğrenciyim.
5. Aile içinde önemli bir yerim vardır.
6. Sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyorlar.
7. Mutluyum.
8. Çoğunlukla neşesizim.
9. Akıllıyım.
10. Öğretmenler derse kaldırıncı heyecanlanırım.
11. Dış (fiziki) görünüşüm beni rahatsız ediyor.
12. Genellikle çekingenim.
13. Arkadaş edinmekte güçlük çekiyorum.
14. Büyüdüğümde önemli bir kimse olacağım.
15. Aileme sorun yaratırım.
16. Kuvvetli sayılırım.
17. Sınavlardan önce heyecanlanırım.
18. Okulda terbiyeli ve uyumlu davranırım.
19. Herkes tarafından pek sevilen biri değilim.

20. Parlak, güzel fikirlerim vardır.
21. Genellikle kendi dediklerimin olmasını isterim.
22. İstedığım bir şeyden kolayca vazgeçerim.
23. Müzikte iyiyim.
24. Hep kötü şeyler yaparım.
25. Evde çoğu zaman huysuzluk ederim.
26. Sınıfta arkadaşlarım beni sayarlar.
27. Sinirli biriyim.
28. Gözlerim güzeldir.
29. Derse kalktığımda bildiklerimi sıkılmadan anlatırım.
30. Derslerde sık sık hayal kurarım.
31. (Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)imi sataşırım.
32. Arkadaşlarım fikirlerimi beğenir.
33. Başım sık sık belaya girer.
34. Evde büyüklerimin sözünü dinlerim.
35. Sık sık üzülür, meraklanırım.
36. Ailem benden çok şey bekliyor.
37. Halimden memnunum.
38. Evde ve okulda pek çok şeyin dışında bırakıldığım hissine kapılırım.
39. Saçlarım güzeldir.
40. Çoğu zaman okul faaliyetlerine gönüllü olarak katılırım.
41. Şimdiki halimden daha başka olmayı isterdim.
42. Geceleri rahat uyurum.
43. Okuldan hiç hoşlanmıyorum.
44. Arkadaşlar arasında oyunlara katılmak için bir seçim yapılırken, en son seçilenlerden biriyim.
45. Sık sık hasta olurum.
46. Başkalarına karşı iyi davranırım.
47. Okul arkadaşlarım güzel fikirlerim olduğunu söyler.
48. Mutsuzum.
49. Çok arkadaşım var.
50. Neşeliyim.

51. Pek çok Őeye aklım ermez.
52. YakıŐıklıyım / güzelim.
53. Hayat dolu bir insanım.
54. Sık sık kavgaya karıŐırım.
55. Erkek arkadaşlarım arasında sevilirim.
56. Arkadaşlarım bana sık sık sataŐırlar.
57. Ailemi dūŐ kırıklığına uğrattırım.
58. Hoş bir yüzüm var.
59. Evde hep benle uğraŐırlar.
60. Oyunlarda ve sporda baŐı ben çekerim.
61. Ne zaman birşey yapmaya kalksam herŐey ters gider.
62. Hareketlerimde hantal ve beceriksizim.
63. Oyunlarda ve sporda, oynamak yerine seyredirim
64. Öğrendiklerimi çabuk unuturum.
65. Herkesle iyi geçinirim.
66. Çabuk kızarım.
67. Kız arkadaşlarım arasında sevilirim.
68. Çok okurum.
69. Bir grupla birlikte çalıŐmaktansa tek baŐıma çalışmaktan hoŐlanırım.
70. (Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)imi severim.
71. Vücutça güzel sayılırım.
72. Sık sık korkuya kapılırım.
73. Her zaman birŐeyler dūŐürür ve kırarım.
74. Güvenilir bir kimseyim.
75. Başkalarından farklıyım.
76. Kötü Őeyler dūŐünürüm.
77. Kolay ağlarım.
78. İyi bir insanım.
79. İşler hep benim yüzümden ters gider.
80. Şanslı bir kimseyim.

EK II

HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ (HKE)

Açıklama

Envanter içinde EVET ya da HAYIR şeklinde cevaplandırılabilir sorular vardır. Bu sorular çeşitli durumlarda sizin genellikle ne düşündüğünüz, nasıl duygulandığınız ve ne şekilde davranışta bulunduğunuz ile ilgilidir.

Her soruyu cevaplandırırken önce sizin için cevabın *Evet* mi yoksa *Hayır* mı olduğunu kararlaştırınız, sonra da cevap kağıdında uygun yeri karalayarak işaretleyiniz. Cevaplandırmanın nasıl yapılacağını görmek için aşağıda iki örnek verilmiştir.

ÖRNEKLER:

	EVET	HAYIR
1. Geceler sık sık rüya görüyor musunuz?	()	(X)
2. Arkadaşlarınızdan memnun musunuz?	(X)	()

Eğer sık sık rüya görmüyorsanız **HAYIR**, arkadaşlarınızdan memnunsanız **EVET** cevabını, yukarıdaki örnekte olduğu gibi işaretleyeceksiniz.

Açıklamanın tamamını okuduktan sonra cevaplandırmaya başlayınız. Envanter üzerine hiçbirşey yazmayınız, cevaplarınızı CEVAP KAĞIDI üzerine işaretleyiniz. Cevaplandırırken bir kişi olarak sadece kendi gerçek durumunuzu ifade ediniz. Bir soru üzerinde fazla zaman harcamayınız. İlk aklınıza gelen zamanı işaretleyiniz. Atlamadan soruların hepsini cevaplandırınız.

1. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?
2. Zıt görüşte olanlara rağmen planınızı genellikle uygulayabilir misiniz?
3. Yaptıklarınıza üzüldüğünüz zamanlar çok oluyor mu?
4. Bazı anlamsız düşünceler zihninizi meşgul edip sizi rahatsız eder mi?
5. Bir şanssızlığa uğrayacağınızdan korkuyor musunuz?
6. Oturduğunuz yerde duramaz hale geldiğiniz zamanlar oluyor mu?
7. Sık sık önemsiz şeyleri kendinize dert edinir misiniz?
8. Diğer insanlarla tanışmakta zorluk çeker misiniz?
9. Çözemediğiniz ve cesaretinizi kıran sorunlarınız ve sorumluluklarınız var mı?
10. Bazen hiç kimsenin sizi anlayamadığını düşündüğünüz olur mu?
11. Arkadaşlarınızla dışarıda çok fazla zaman harcadığınız için ailenizin sizden şikayet ettiği olur mu?
12. Aile içinde kararlar alınırken sizin de fikrinizi alırlar mı?
13. İnsanları birbiriyle tanıştırmak size kolay gelir mi?
14. Olabildiğince kalabalıktan uzak kalma eğiliminiz var mı?
15. Arkadaşlarınız sosyal ilişkilerinizi istenilen düzeyde bulurlar mı?
16. Tanışmadığınız yeni birisine de dostça davranmak gerekir mi?
17. Yasalara uymayan davranışları için insanlar haklı görülebilir mi?
18. Başkalarına sır vermek size güç gelir mi?
19. Saygısız oluşlarından dolayı gençlerden öc almak istediğiniz zamanlar oluyor mu?
20. Çoğu zaman yanlış veya kötü birşey yapacağınızdan kaygılanır mısınız?
21. Size kötü davrandıkları için öc almayı istediğiniz kişiler oldu mu?
22. Fikirlerinizi başkalarına kabul ettirmenin güç olduğu kanısında mısınız?
23. Çoğu zaman başkalarının aynı konuda ne karar verdiklerini öğrenme zorunluluğu duyar mısınız?
24. Hoş olmadığı için sizi uzun zamandır üzen bir yaşantınız var mı?
25. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
26. Güç bir durumla karşılaşacağınızı düşününce heyecanlanır ve terler misiniz?
27. Görme gücünüzdeki bozukluklardan sık sık yakınır mısınız?
28. Aileniz bireyleri ile sık sık tartışmalarınız olur mu?
29. Beklentinizin üzerinde dostluk gösteren insanlara karşı dikkatli olmaya çalışır mısınız?
30. Dikkatinizi bir konu üzerine toplamada çok güçlük çeker misiniz?

31. Çoğu zaman tüm vücudunuzda bir kırıklık, halsizlik hisseder misiniz?
32. Aileniz, onlara karşı düşünceli davrandığınız kanısında mıdır?
33. Aileniz bireyleri genellikle birbirlerine karşı sakın davranırlar mı?
34. Birbiri ile şakalaşan insanlar arasında olmak ister misiniz?
35. Diğer insanlarla ilişki kurmada sizi yetenekli bulurlar mı?
36. Genellikle karşı cinsten biri ile çalışmaktan hoşlanır mısınız?
37. Sahibine haber vermeden bazı şeyleri ödünç almak doğru sayılabilir mi?
38. Kişinin toplumdaki adet ve geleneklere uyması sizce önemli midir?
39. Kendini beğenmiş oldukları için çevrenizdeki çoğu kişileri uyarmak zorunda kaldığınız oluyor mu?
40. Hakkınızda dedikodu yapacaklarından kuşkulanırsınız mı?
41. Zararsız yalanlar söyleyerek zor durumlardan kurtulmak size kolay gelir mi?
42. Arkadaşlarınız sizi, “eğriye eğri, doğruya doğru diyen” bir kişi olarak mı bilirler?
43. Çevrenizdeki kişiler önemli konularda sizin görüşünüzü de öğrenmek isterler mi?
44. Arkadaşlarınızın çoğu kadar siz de güçlü ve sağlıklı mısınız?
45. Çevrenizdeki kişilerden kolayca hastalık kapın bir yaradılıştasınız mı?
46. “Başaramadım” gibi bir duygudan rahatsız mısınız?
47. Sağlığınıza çok dikkat etmek ihtiyacında mısınız?
48. İçinde bulunduğunuz koşullardan dolayı sık sık sinirlendiğiniz olur mu?
49. Belli etmeseniz bile çevrenizdekilere sık sık darıldığınız olur mu?
50. Moralinizin bozulduğu ve bundan kurtulmanın çok zor olduğu zamanlar oluyor mu?
51. Çevrenizdeki kişilerin çoğu ile arkadaşlık etmek yerine yalnız olmayı tercih eder misiniz?
52. Tanıdıkların bulunmadığı bir çevrede sıkılganlık çeker misiniz?
53. Ailenizdeki kişilerin bazıları size karşı çok cimri davranıyor mu?
54. Ailenizin çoğu kez herşeye itaat etmenizi beklemeleri sizi kızdırır mısınız??
55. Mutlu olacağınız sayıda ve nitelikte arkadaşınız var mı?
56. Gürültülü eğlencelere katılmaktan hoşlanır mısınız?
57. Sosyal etkinlikler sırasında başkalarını eğlendirmek size zor gelir mi?
58. İş ve sorumluluklardan kaçmak her zaman hatalı mıdır?
59. İnsan verdiği sözü her zaman yerine getirmeli midir?

60. Kapılarını açık bırakan kişilerin eşyalarının çalınmasını hakettikleri görüşüne katılırmısınız?
61. Karşıt cinsten biri ile birlikte olunca genellikle onun cinsiyeti ile ilgili şeyler misiniz? düşünürsünüz?
62. Bulunduğunuz çevrede çok fazla konu-komşu dedikoduları yapıyor mu?
63. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?
64. Kişileri birbirine tanıştırmak ve başkalarına tanıştırmak size kolay gelir mi?
65. Başkaları sizi yetenekli ve cesur bulur mu?
66. Alıngan bir kişi misiniz?
67. Fiziki görünüşünüzden dolayı duygusal bir hassasiyetiniz var mı?
68. Duygularınıza olan güveninizden dolayı görüşlerinizin esnek olduğu kanısında mısınız?
69. Sık sık kabızlıktan ve mide ağrılarından şikâyetçi olduğunuz olur mu?
70. Ara sıra zihninizin ağır işlediğini hissedermisiniz?
71. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?
72. Başarmayı arzu ettiğiniz şeyleri düşünmek, onları yapmaktan daha çok haz veriyor mu?
73. Size açık olan avantajlı durumlardan bazı kişilerin yararlanma çabasında oldukları kanısında mısınız?
74. İstekli olduğunuz toplantı veya etkinliklere katılmanız genellikle engellenir mi?
75. En az anlayış gördüğünüz yerin aileniz olduğunu düşündüğünüz oluyor mu?
76. Koşulsuz olarak her insana yardım eder misiniz?
77. Sönük geçmekte olan bir toplantıya öncülük edip canlandırmak size kolay gelir mi?
78. Çabuk arkadaş edinen bir kişi misiniz?
79. Ortaya çıkan fırsatlarda otobüse ücret ödmeden binmek bir şerefsizlik midir?
80. İşleri düze çıkarmak için pek çok kişinin yalan söylediği kanısında mısınız?
81. Sosyal kurallardan oldukça bağımsız bir yaşantı içinde misiniz?
82. Çevrenizdeki çoğu kişilerin politik görüşleri sizinkine ters düşer mi?
83. Başkalarının saflığını kendi çıkarlarına kullanan kimseleri ayıplar mısınız?
84. Aileniz sizin başarılı olduğunuz kanısında mıdır?
85. İsteddiğiniz bir işe veya mesleğe girmenizin engellendiği oldu mu?
86. Önemli olmayan konular yüzünden sık sık eleştirildiğiniz olur mu?

87. Yaptığınız bir yanlış kabul etmek size zor gelir mi?
88. Ailenizin düşündüğü gibi olmama duygusu sizi rahatsız ediyor mu?
89. Belirli bir nedeni olmadan duygularınız kolayca neşeden üzüntüye, üzüntüden neşeye dönüşür mü?
90. Çevrenizdeki insanlara gerçeği kabul ettirmenin güç olduğu zamanlar olur mu?
91. Zihninizi dolduran düşünceler uykunuzu kaçırır mı?
92. Genellikle sakin ve meseleleri soğukkanlı olarak ele alan bir kişi misiniz?
93. Zaman zaman aleyhinize çıkan insanların varlığından süphelendiğiniz olur mu?
94. İnsanların içinde iken bile kendinizi yalnız hisseder misiniz?
95. Aileniz, yeterli düzeyde başarılı olduğunuz kanısında mıdır?
96. Akşamları eve dönüş sizi kaygılandırır mı?
97. Ailenizdeki kişilerden bazılarının yakınlık ve sevginize yeterince karşılık vermediği oluyor mu?
98. Yeni tanıştığınız bir kimse ile konuşmaktan çekinir misiniz?
99. Çevrenizdeki insanlar sizi çoğu zaman hayal kırıklığına uğratırlar mı?
100. Sizce geçinilmesi güç kişilere de nazik davranılmalı mıdır?
101. Davranışınızın çevredekilere aykırı düşmesi sizi rahatsız eder mi?
102. Söz dinlemeyip kendisini problemin içine atmakta ısrar eden kişiler cezalarını çekmeli midir?
103. Bazı konular da kendi kendinizle kavga içinde misiniz?
104. İnatçı kişilere biraz zor kullanmanın onları ikna etmede yararlı olacağı kanısında mısınız?
105. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?
106. Başkalarının sizden hoşlandığı düşüncesinde misiniz?
107. Yeteneğinizi küçümseyip başladığınız bazı işleri yarım bıraktığınız oluyor mu?
108. Kafesleri içinde olsa da vahşi hayvan görmekten hoşlanır mısınız?
109. Sizi eleştirdikleri zaman sakin kalabiliyor musunuz?
110. Kendinizi sinirli bir kişi olarak mı görürsünüz?
111. Üzüntülü veya heyecanlı olduğunuz zaman konuşmanızda kekemelik olur mu?
112. Sonradan pişman olacağınız çok şeyi yaptığınız olur mu?
113. Kaslarınızda bazen asabi hareketler veya tikler olur mu?

114. Belirli bir neden yokken kendinizi neşeli veya üzüntülü hissettiğiniz zamanlar olur mu?
115. Yaşı sizden küçük olanların daha rahat bir yaşam sürdükleri kanısında mısınız?
116. Hoşlanmadıkları için ailenizin evde misafir etmek istemedikleri arkadaşlarınız var mı?
117. Ailenizle aranızdaki değer yargıları ve inanç farkları nedeniyle önemli sorunlarla karşılaştığınız oluyor mu?
118. Aileniz sizden çokfazla şeyler mi bekliyor?
119. Kız ve erkeklerin birlikte bulunduğu ortamlarda kendinizi rahat hisseder misiniz?
120. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?
121. Çıkarlarını korumak için pek doğru olmayan yollara sapanları ayıplar mısınız?
122. Bir şeyi bulan kişiye onu saklama hakkı verilmeli midir?
123. İnsanların inançlarında kusur etmeleri, bir değerine bunu başkalarına yayma hakkı verir mi?
124. Yaptığınız şeylerin yanlış anlaşılacağı kaygısı içinde misiniz?
125. İnsanların koşulsuz olarak serbest davranmalarına karar verilse, toplumun daha iyi olacağı kanısında mısınız?
126. İçinde bulunduğunuz koşullardan dolayı sık sık sinirlendiğiniz olur mu?
127. Arkadaşlarınız istemediğiniz bir davranışta bulunduğunuz zaman, çoğunlukla bunu kendisine söyleyebilir misiniz?
128. Gerçek yeteneklerinizi gösterebildiğiniz kanısında mısınız?
129. Kendinize özgü bir plan yapmaktansa arkadaşlarınızın önerilerini uygulamak size daha kolay gelir mi?
130. Açlık hissi duymadan yemek yediğiniz zamanlar oluyor mu?
131. Akşama doğru ya da sabahları kendinizi kendinizi yorgun hisseder misiniz?
132. Ne okuduğunuzun farkında olmadan bir süre okuyup sonra dikkatinizi topladığınız olur mu?
133. Çoğu zaman kendinizi yorgun ve halsiz hisseder misiniz?
134. Eleştirilmek sizi çok kırar mı?
135. Hoşlanmadığınız birisi ile karşılaşmamak için yolunuzu sık sık değiştirdiğiniz oluyor mu?
136. Cinsel konularda kendinizi rahat hisseder misiniz?

137. Başka bir aile veya grubun üyesi olmayı istediğiniz zamanlar oldu mu?
138. Aile bireylerinin kişisel meselelerinizi bilmek istemelerinden şikayetçi misiniz?
139. Aileniz karşı cinsten olan arkadaşınızı genellikle reddeder mi?
140. Bulunduğunuz çevrede halk tarafından seilmeyen çok kişi var mı?
141. Topluluk içinde tanıştığınız insanlarla çabucak kaynaşabiliyor musunuz?
142. Uzlaşma kabul etmeyen kişilere nazik davranır mısınız?
143. Arkadaşlarınız sizi “eğriye eğri, doğruya doğru” diyen bir kişi olarak mı bilirler?
144. Saygısızlık gösterenlere aynı şekilde cevap verir misiniz?
145. Olanlar aldırmamak yerine öc almanın daha iyi olduğu düşüncesinde misiniz?
146. Yasalara aykırı davranmadan yasanın bir açığından yararlanmada bir sakınca görür müsünüz?
147. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
148. Arkadaş edinmede zorluk çekiyor musunuz?
149. Doğru yargılarınızı bile, değerli bulmadıkları olur mu?
150. Cesaret verilmediği zaman işlerinize devam etmek size zor gelir mi?
151. Heyecanlı olaylar sizi karamsarlıktan kurtarır mı?
152. İşler kötü gittiğinde çabuk heyecanlanan bir kişi misiniz?
153. Bazen içinizden insanlara küfür etmek gelir mi?
154. Sık sık başınız ağrır mı?
155. Ayrıntılı konuşmadıkları için sık sık kişilerin sözlerini tekrarlatmak zorunda kalır mısınız?
156. Bazen sevdiğiniz kişileri kırmaktan hoşlandığınız olur mu?
157. Sizden gelen bir neden yokken işlerinizin ters gittiği zamanlar olur mu?
158. Evden kaçıp başka bir yere gitmeyi düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?
159. Aileniz bireylerinin hepsini denk ölçüler içinde seviyor musunuz?
160. Evde sakin olmak için ya susmak ya da dışarı çıkmak zorunda olduğunuz zamanlar oluyor mu?
161. Taşıdığınız sorumluluklarının ağırlıkları sizi fazlaca hareketsiz hale getiriyor mu?
162. Neşeli, arkadaşlar arasına katılınca üzüntülerinizi untabiliyor musunuz?
163. Sıkışık durumlardan kurtulmak için gerçeği söylemediğiniz zamanlar olur mu?
164. Bulunmuş olan bir eşyayı her zaman iade etmek gerekli midir?

165. Yaşamının bir döneminde her insanın birşeyler çalmış olabileceği görüşüne katılırmısınız?
166. Bazı insanları mal ve mülklerini tahrip etmeyi hakettiklerini düşündüğünüz olur mu?
167. Size kötü davrandıkları için öc almayı düşündüğünüz kişiler oldu mu?
168. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?



T.C. YÜREKÖĞRETTİCİLİK VE
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

EK III
KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler,

“Yatılı ve gündüzlü okuyan ergenlerin özsaygı ve sosyalleşme yönünden karşılaştırılması” ile ilgili bir araştırma yapmaktayız. Bu araştırma sonuçlarının geçerli ve güvenilir olması için size yöneltilen sorulara içten ve samimi cevaplar vermeniz gerekmektedir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır.

Teşekkür ederiz.

1. Okulunuzun Adı:
2. Okulunuzun Öğretim Şekli:
a) Gündüzlü b) Yatılı
3. Sizinle birlikte ailedeki çocuk sayısı nedir?
a) 1 b) 2 c) 3
d) 4 e) 5 ve 7
4. Sizce sosyo-ekonomik durumunuzu aşağıdakilerden hangisi tanımlamaktadır?
a) Düşük b) Orta c) Yüksek
5. Katıldığınız sosyal faaliyet var mıdır?
a) Evet b) Hayır
6. Cevabınız evet ise hangi sosyal faaliyete katılıyorsunuz?
a) Spor b) Folklor c) Müzik
d) Resim e) Edebiyat e) Diğer (açıklayınız):

**KENDİM HAKKINDA DÜŞÜNCELERİM
CEVAP ANAHTARI**

ADINIZ, SOYADINIZ: _____

YAŞINIZ: _____

	EVET	HAYIR		EVET	HAYIR		EVET	HAYIR
1.	☐	☒	28.	☐	☒	55.	☐	☒
2.	☒	☐	29.	☐	☒	56.	☒	☐
3.	☐	☒	30.	☒	☐	57.	☒	☐
4.	☐	☒	31.	☒	☐	58.	☐	☒
5.	☐	☒	32.	☐	☒	59.	☒	☐
6.	☒	☐	33.	☒	☐	60.	☐	☒
7.	☐	☒	34.	☐	☒	61.	☒	☐
8.	☒	☐	35.	☒	☐	62.	☒	☐
9.	☐	☒	36.	☒	☐	63.	☐	☐
10.	☒	☐	37.	☐	☒	64.	☒	☐
11.	☒	☐	38.	☒	☐	65.	☐	☒
12.	☒	☐	39.	☐	☒	66.	☒	☐
13.	☒	☐	40.	☐	☒	67.	☐	☒
14.	☐	☒	41.	☒	☐	68.	☐	☒
15.	☒	☐	42.	☐	☒	69.	☒	☐
16.	☐	☒	43.	☒	☐	70.	☐	☒
17.	☒	☐	44.	☒	☐	71.	☐	☒
18.	☐	☒	45.	☒	☐	72.	☒	☐
19.	☒	☐	46.	☒	☐	73.	☒	☐
20.	☐	☒	47.	☐	☒	74.	☐	☒
21.	☒	☐	48.	☒	☐	75.	☒	☐
22.	☒	☐	49.	☐	☒	76.	☒	☐
23.	☐	☒	50.	☐	☒	77.	☒	☐
24.	☒	☐	51.	☒	☐	78.	☐	☒
25.	☒	☐	52.	☐	☒	79.	☒	☐
26.	☐	☒	53.	☐	☒	80.	☐	☒
27.	☒	☐	54.	☒	☐			

H K E C E V A P K A G I D I																
ADI VE SOYADI :			MEDENİ DURUMU :			TEST TARİHİ :			ADRES :			TELEFON :				
DOĞUM TARİHİ :			SINIF/MESLEĞİ :													
CİNSİYETİ :			GENEL SAĞLIĞI :													
E	H		E	H		E	H		E	H		E	H		E	H
1.//	//	22.//	//	43.//	//	64.//	//	85.//	//	106.//	//	127.//	//	148.//	//	KG
2.//	//	23.//	//	44.//	//	65.//	//	86.//	//	107.//	//	128.//	//	149.//	//	DK
3.//	//	24.//	//	45.//	//	66.//	//	87.//	//	108.//	//	129.//	//	150.//	//	NE
4.//	//	25.//	//	46.//	//	67.//	//	88.//	//	109.//	//	130.//	//	151.//	//	FB
5.//	//	26.//	//	47.//	//	68.//	//	89.//	//	110.//	//	131.//	//	152.//	//	AI
6.//	//	27.//	//	48.//	//	69.//	//	90.//	//	111.//	//	132.//	//	153.//	//	St
7.//	//	28.//	//	49.//	//	70.//	//	91.//	//	112.//	//	133.//	//	154.//	//	SN
8.//	//	29.//	//	50.//	//	71.//	//	92.//	//	113.//	//	134.//	//	155.//	//	AE
9.//	//	30.//	//	51.//	//	72.//	//	93.//	//	114.//	//	135.//	//	156.//	//	G
10.//	//	31.//	//	52.//	//	73.//	//	94.//	//	115.//	//	136.//	//	157.//	//	
11.//	//	32.//	//	53.//	//	74.//	//	95.//	//	116.//	//	137.//	//	158.//	//	
12.//	//	33.//	//	54.//	//	75.//	//	96.//	//	117.//	//	138.//	//	159.//	//	
13.//	//	34.//	//	55.//	//	76.//	//	97.//	//	118.//	//	139.//	//	160.//	//	
14.//	//	35.//	//	56.//	//	77.//	//	98.//	//	119.//	//	140.//	//	161.//	//	
15.//	//	36.//	//	57.//	//	78.//	//	99.//	//	120.//	//	141.//	//	162.//	//	
16.//	//	37.//	//	58.//	//	79.//	//	100.//	//	121.//	//	142.//	//	163.//	//	
17.//	//	38.//	//	59.//	//	80.//	//	101.//	//	122.//	//	143.//	//	164.//	//	
18.//	//	39.//	//	60.//	//	81.//	//	102.//	//	123.//	//	144.//	//	165.//	//	
19.//	//	40.//	//	61.//	//	82.//	//	103.//	//	124.//	//	145.//	//	166.//	//	
20.//	//	41.//	//	62.//	//	83.//	//	104.//	//	125.//	//	146.//	//	167.//	//	
21.//	//	42.//	//	63.//	//	84.//	//	105.//	//	126.//	//	147.//	//	168.//	//	

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANİZASYON MERKEZİ